

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการดำเนินงานพัฒนานักเรียนด้านการคิดวิเคราะห์ ของโรงเรียนในจังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยนำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามลำดับ ดังนี้

1. การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล
2. แนวคิด ทฤษฎี หลักการที่เกี่ยวกับการบริหาร โรงเรียนตามแนวปฏิรูปการศึกษา
3. แนวคิด ทฤษฎี หลักการ ที่เกี่ยวข้องกับการคิดวิเคราะห์
4. แนวคิด ทฤษฎี หลักการ การบริหารเชิงคุณภาพในสถานศึกษา
5. แนวคิด ทฤษฎี หลักการ กับทฤษฎีซีพีโมเดล
6. นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
7. บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามในจังหวัดมหาสารคาม
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 8.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล

การบริหารและการจัดการศึกษาในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับแนวปฏิรูปการเรียน และเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มีการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และงานบริหารทั่วไป และดำเนินการได้อย่างอิสระ คล่องตัว และรวดเร็ว โดยเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเป็นนิติบุคคล ทำให้สถานศึกษาสามารถจัดหารายได้ ผลประโยชน์และระดมทรัพยากรมาใช้ในการพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาได้มากขึ้น ขณะเดียวกันสถานศึกษาก็ต้องรับผิดชอบตามกฎหมายเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อให้สถานศึกษาสามารถบริหารสถานศึกษาให้มีความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่งอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพต่อไป ทั้งนี้

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าหลักการและทฤษฎีการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล นำเสนอตามลำดับ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 1 – 75)

1.1 ความเป็นมาของสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล

การปฏิรูปการศึกษามีความมุ่งหมายที่จะจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีความสามารถ และมีความสุข การดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีพลังและมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีการกระจายอำนาจและให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งให้มีการกระจายโครงสร้างและกระบวนการในการจัดการศึกษาของไทยมีเอกภาพเชิงนโยบาย และมีความหลากหลายในทางปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจสู่เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษามีความคล่องตัว และมีอิสระในการจัดการศึกษา และบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management : SMB) ซึ่งจะเป็นการสร้างรากฐานและความเข้มแข็งให้กับสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพได้มาตรฐานและสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง

จากแนวคิดดังกล่าวเพื่อให้สถานศึกษามีความคล่องตัว มีอิสระ และมีความเข้มแข็ง รัฐจึงจัดให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคล โดยได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ในมาตรา 35 ดังนี้

“มาตรา 35 สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามมาตรา 34(2) เฉพาะที่เป็นโรงเรียนมีฐานะเป็นนิติบุคคล”

เมื่อมีการยุบเลิกสถานศึกษาตามวรรคหนึ่ง ให้ความเป็นนิติบุคคลสิ้นสุดลง

1.2 ความหมายของสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล

นิติบุคคล เป็นบุคคลที่กฎหมายสมมุติขึ้น เพื่อให้มีสิทธิ หน้าที่ และสามารถทำกิจการอันเป็นการก่อนิติสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ภายใต้ขอบเขตวัตถุประสงค์ที่จัดขึ้น

นิติบุคคลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.2.1 นิติบุคคลในกฎหมายมหาชน หมายถึง นิติบุคคลที่เกิดขึ้นตาม

บทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยจะเกิดขึ้นเมื่อกลุ่มบุคคลธรรมดา รวมตัวกันทำกิจกรรมอันหนึ่งอันใด และเพื่อให้กิจการนั้น ๆ ได้นิติบุคคลจำเป็นต้องมีทรัพย์สิน และสามารถทำนิติกรรมต่าง ๆ ได้ ดังนั้น เพื่อความสะดวกในการดำเนินกิจการ กฎหมายจึงกำหนดให้บุคคลดังกล่าวจดทะเบียนเพื่อจัดตั้งนิติบุคคลขึ้นตามมาตรา 65 และดำเนินการ ภายใต้นิติบุคคลเพียงบุคคลเดียว หรือในกรณีที่เป็นการรวมทรัพย์สินที่จัดสรรไว้เป็นกองทุน

เพื่อดำเนินกิจการอันใดอันหนึ่ง เช่น เพื่อการศึกษา ศาสนา หรือเพื่อสาธารณประโยชน์
 อย่างอื่น โดยมีได้มุ่งหาผลประโยชน์ และเมื่อได้จดทะเบียนตามกฎหมายแล้วยอมเป็นนิติ
 บุคคล เช่น สมาคม มูลนิธิ เป็นต้น

นิติบุคคลตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงเป็นนิติบุคคลที่ดำเนิน
 กิจกรรมเพื่อประโยชน์ของเอกชนและไม่มีการใช้อำนาจมหาชน

1.2.2 นิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน หมายถึง นิติบุคคลที่เกิดขึ้นตาม
 กฎหมายมหาชน กล่าวคือ มีพระราชบัญญัติหรือกฎหมายลำดับรองที่อาศัยอำนาจจาก
 พระราชบัญญัติกำหนดให้จัดตั้งขึ้นเป็นการเฉพาะ

นิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน จึงดำเนินกิจกรรมที่เป็นสาธารณะ และ
 มีการใช้อำนาจมหาชน เช่น กระทรวง ทบวง กรม องค์การมหาชนของรัฐ เทศบาล วัคซีน
 เป็นต้น

ในกรณีสถานศึกษา สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดเขต
 พื้นที่การศึกษาได้รับสภาพเป็นนิติบุคคล โดยบทบัญญัติในมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติ
 ระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล หมายถึง โรงเรียน
 ในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาที่กฎหมายยอมรับให้สามารถกระทำการต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง
 ภายในขอบวัตถุประสงค์มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายระเบียบบริหารราชการ
 กระทรวงศึกษาธิการ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายอื่นที่กำหนดสิทธิและ
 หน้าที่ของสถานศึกษาไว้เป็นการเฉพาะ

1.3 วัตถุประสงค์ของสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล

1.3.1 เพื่อให้สถานศึกษาจัดการศึกษาอย่างอิสระ คล่องตัว ให้สามารถ
 บริหารจัดการศึกษาได้สะดวก รวดเร็ว มีประสิทธิภาพตามหลักการกระจายอำนาจและการ
 บริหารที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน

1.3.2 เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่
 สมบูรณ์

ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต
 สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

1.4 สิทธิและหน้าที่ของสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล

ความเป็นนิติบุคคลของสถานศึกษา นอกจากจะต้องดำเนินการวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถานศึกษา ยังมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายทั้งกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้นสถานศึกษาจะดำเนินการต่าง ๆ ได้ ต้องอยู่ในกรอบของอำนาจและหน้าที่ตามกฎหมายและวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถานศึกษาเท่านั้น ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ให้เป็นหน้าที่ของส่วนราชการนั้น ๆ โดยได้กำหนดให้ผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นผู้บังคับบัญชาของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารกิจการของสถานศึกษาให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการ ทั้งนโยบายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา อำนาจหน้าที่ของสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล ดังปรากฏตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบสถานศึกษาของรัฐที่ไม่เป็นนิติบุคคลและเป็นนิติบุคคล

ประเด็น	สถานศึกษาของรัฐที่ไม่เป็นนิติบุคคล	สถานศึกษาของรัฐที่เป็นนิติบุคคล
สถานภาพของสถานศึกษา	เป็นส่วนราชการตามกฎหมายว่าด้วยระบบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	เป็นส่วนราชการที่เป็นนิติบุคคลตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา	การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรม วัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข	วัตถุประสงค์และหลักการเช่นเดียวกับสถานศึกษาที่ไม่เป็นนิติบุคคล
ความรับผิดชอบ	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขต	สถานศึกษาหรือผู้บริหารสถานศึกษารับผิดชอบต่อหน้าที่ที่กำหนดไว้

ประเด็น	สถานศึกษาของรัฐที่ไม่เป็นนิติบุคคล	สถานศึกษาของรัฐที่เป็นนิติบุคคล
อำนาจหน้าที่	<p>พื้นที่การศึกษา มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบสถานศึกษา ในฐานะสถานศึกษาเป็นหน่วยงานในสังกัด</p> <p>มีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ เป็นอำนาจหน้าที่ของสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน ด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปตามกฎหมายว่าด้วยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง</p>	<p>ในกรอบอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสถานศึกษาโดยตรง จึงเป็นความรับผิดชอบของสถานศึกษาโดยตรง</p> <ul style="list-style-type: none"> - อำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับสถานศึกษาไม่เป็นนิติบุคคล - อำนาจหน้าที่เพิ่มในฐานนิติบุคคลที่กำหนดไว้ในมาตรา 59 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่กำหนดให้สถานศึกษาของรัฐเป็นนิติบุคคลมีอำนาจในการปกครองดูแล บำรุงรักษา ใช้และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา ทั้งที่เป็นที่ราชพัสดุ ตามกฎหมายว่าด้วยที่ราชพัสดุ และที่เป็นทรัพย์สินอื่น รวมทั้งจัดหารายได้จากบริการของสถานศึกษา และเก็บค่าธรรมเนียมของสถานศึกษาที่ไม่ขัดหรือแย้งกับนโยบายวัตถุประสงค์ ภาระกิจหลักของสถานศึกษา

1.5 แนวทางการส่งเสริมการบริหารสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล

การบริหารและการจัดการศึกษาตามอำนาจหน้าที่เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนแล้ว รัฐบาลได้มีการปฏิรูประบบราชการเพื่อบริการประชาชนให้มีความพึงพอใจในการบริการภาครัฐมากขึ้น จึงนำหลักที่ว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ซึ่งเรียกว่า “ธรรมภิบาล” มาบูรณาการและการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสถานศึกษาในฐานะที่เป็นนิติบุคคลด้วย หลักการดังกล่าวได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า ซึ่งหลักธรรมภิบาลอาจบูรณาการเข้ากับการดำเนินการต่าง ๆ ของสถานศึกษาได้แก่ การดำเนินงานด้านวิชาการ งบประมาณ บริหารงานบุคคล และบริหารทั่วไป ดังมีรายละเอียด ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 63-74)

1.5.1 การบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นงานหลักของสถานศึกษา ที่พระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มุ่งให้อำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้ได้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการโดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ซึ่งจะปกป้องปัจจัยสำคัญที่จะให้สถานศึกษา มีความเข้มแข็งและการบริหารจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตรและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการวัดผลและประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุน การพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้สถานศึกษาดำเนินงานด้านวิชาการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว และสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน สถานศึกษา ชุมชน และท้องถิ่น
2. เพื่อให้การบริหารและการจัดการของสถานศึกษาได้มาตรฐานและมีคุณภาพ สอดคล้องกับระบบประกันคุณภาพการศึกษา และการประเมินคุณภาพภายใน เพื่อพัฒนาตนเอง และการประเมินคุณภาพจากภายนอก
3. เพื่อให้สถานศึกษาได้พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจน จัดปัจจัยเกื้อหนุน การพัฒนาการเรียนรู้ที่สนองตามความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ
4. เพื่อให้สถานศึกษาได้ประสานความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพ

การศึกษาของสถานศึกษาและของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่น ๆ
อย่างกว้างขวาง

ขอบข่ายและภารกิจ

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนการเรียนรู้
4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
6. การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้
7. การนิเทศการศึกษา
8. การแนะแนวการศึกษา
9. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
10. การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น
12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร

หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

1.5.2 การบริหารงบประมาณ

การบริหารงบประมาณของสถานศึกษามุ่งเน้นความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ มีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีหลักการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ และการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน มีการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา รวมทั้งการจัดหารายได้จากบริการมาใช้บริหารจัดการเพื่อผลประโยชน์ต่อการจัดการศึกษา ส่งผลให้เกิดผลที่ดีขึ้นต่อผู้เรียน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้สถานศึกษาบริหารงานด้านงบประมาณมีความเป็นอิสระ
คล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้
2. เพื่อให้ได้ผลผลิต ผลลัพธ์เป็นไปตามข้อตกลงบริการ
3. เพื่อให้สถานศึกษาบริหารจัดการทรัพยากรที่ได้อย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

มีประสิทธิภาพ

ขอบข่ายภารกิจ

1. การจัดทำและเสนอของบประมาณ
  - 1.1 วิเคราะห์และพัฒนานโยบายการศึกษา
  - 1.2 การจัดทำแผนกลยุทธ์หรือแผนพัฒนาการศึกษา
  - 1.3 การวิเคราะห์ความเหมาะสมการเสนอของบประมาณ
2. การจัดสรรงบประมาณ
  - 2.1 การจัดสรรงบประมาณในสถานศึกษา
  - 2.2 การเบิกจ่ายและอนุมัติงบประมาณ
  - 2.3 การโอนเงินงบประมาณ
3. การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้เงินและผล

การดำเนินงาน

- 3.1 การตรวจสอบติดตามการใช้เงินและผลการดำเนินงาน
- 3.2 การประเมินผลการใช้เงินและผลการดำเนินการ
4. การระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา
  - 4.1 การจัดการทรัพยากร
  - 4.2 การระดมทรัพยากร
  - 4.3 การจัดหารายได้และผลประโยชน์
  - 4.4 กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา
  - 4.5 กองทุนสวัสดิการเพื่อการศึกษา

5. การบริหารการเงิน

- 5.1 การเบิกเงินจากคลัง
- 5.2 การรับเงิน
- 5.3 การเก็บรักษาเงิน
- 5.4 การจ่ายเงิน
- 5.5 การนำส่งเงิน
- 5.6 การกันเงินไว้เบิกเหลือในปี

6. การบริหารบัญชี

- 6.1 การจัดทำบัญชีการเงิน
- 6.2 การจัดทำรายงานทางการเงินและงบการเงิน
- 6.3 การจัดทำและจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน

7. การบริหารพัสดุและสินทรัพย์

7.1 การจัดทำฐานข้อมูลสินทรัพย์ของสถานศึกษา

7.2 การจัดหาพัสดุ

7.3 การกำหนดรูปแบบรายการหรือคุณลักษณะเฉพาะและจัดซื้อจัด

จ้าง

7.4 การควบคุมดูแล บำรุงรักษา และจำหน่ายพัสดุ

1.5.3 การบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคลากรของสถานศึกษา เป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา เพื่อการดำเนินการด้าน การบริหารบุคคลให้เกิดความคล่องตัว อิสรภายใต้กฎหมาย ระเบียบ เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนา มีความรู้ ความสามารถ มีขวัญกำลังใจ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคงและความก้าวหน้าในอาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้การดำเนินงานด้านการบริหารงานบุคคลถูกต้อง รวดเร็ว เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล
2. เพื่อส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้ ความสามารถ และมีจิตสำนึกในการปฏิบัติภารกิจที่รับผิดชอบให้เกิดผลสำเร็จตามหลักการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์
3. เพื่อส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติงานเต็มศักยภาพ โดยยึดมั่นในระเบียบ จรรยาบรรณอย่างมีมาตรฐานแห่งวิชาชีพ
4. เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานวิชาชีพได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคงและความก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ

ขอบข่ายภารกิจ

1. การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง
2. การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง
3. การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ
4. วินัยและการรักษาวินัย
5. การออกจากราชการ

1.5.4 การบริหารงานทั่วไป

การบริหารงานทั่วไปเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์กร ให้บริหารบริหารงานอื่น ๆ บรรลุตามมาตรฐาน คุณภาพและเป้าหมายที่กำหนด โดยมีบทบาทหลักในการประสานงานส่งเสริมสนับสนุนและการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการบริการทุกรูปแบบมุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ส่งเสริมในการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตามหลักการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก โดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชน องค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้บริการ สนับสนุน ส่งเสริม ประสานงานและอำนวยความสะดวก ให้การปฏิบัติงานของสถานศึกษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
2. เพื่อประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและผลงานของสถานศึกษา ต่อสาธารณชนซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ เลื่อมใส ศรัทธาและให้การสนับสนุนการจัดการศึกษา

ขอบข่ายภารกิจ

1. การดำเนินงานธุรการ
  2. งานเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
  3. การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ
  4. การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายทางการศึกษา
  5. การจัดระบบการบริหารงานและพัฒนาองค์กร
  6. งานเทคโนโลยีสารสนเทศ
  7. การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และ
- บริหารทั่วไป
8. การดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
  9. การจัดทะสำมะโนนักเรียน
  10. การรับนักเรียน
  11. การส่งเสริมและประสานงานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ

และตามอัธยาศัย

12. การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
13. การส่งเสริมกิจการนักเรียน
14. การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา
15. การส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานการจัดการศึกษาของบุคคล
ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นในการจัดการศึกษา
16. งานประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่น
17. การจัดระบบการควบคุมภายในโรงเรียน
18. งานที่ไม่ได้ระบุในงานอื่น

1.6 ข้อพึงระวังของสถานศึกษาที่มีสถานภาพเป็นนิติบุคคล

เนื่องจากพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการพ.ศ. 2546 กำหนดให้สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามมาตรา 35 โดยมีได้กำหนดขอบวัตถุประสงค์และอำนาจหน้าที่ของสถานศึกษาไว้อย่างชัดเจน ผู้อำนวยการสถานศึกษาในฐานะตัวแทนนิติบุคคลจึงต้องดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาว่าด้วยการบริหารจัดการและขอบเขตการปฏิบัติหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เป็นนิติบุคคลในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา พ.ศ. 2546 โดยเคร่งครัด และควรระมัดระวังในเรื่องต่อไปนี้

1.6.1 ผู้อำนวยการสถานศึกษาในฐานะที่เป็นตัวแทนนิติบุคคล อาจถูกฟ้องเป็นจำเลยอันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ไม่เป็นไปตามกฎหมายหรือระเบียบทางราชการ หรือการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะของโจทก์อันเนื่องมาจากการกระทำของบุคคลที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสถานศึกษา

1.6.2 ผู้อำนวยการสถานศึกษาในฐานะที่เป็นตัวแทนนิติบุคคลจะกระทำนิติกรรมสัญญาใด ๆ ก็ต่อเมื่อกฎหมาย ระเบียบ หรือคำสั่งของผู้บังคับบัญชามอบอำนาจให้กระทำได้ การกระทำนิติกรรมสัญญาใด ๆ ที่ไม่มีกฎหมาย ระเบียบ หรือคำสั่งผู้บังคับบัญชามอบอำนาจให้กระทำได้ หรือกระทำนิติกรรมสัญญาเกินวงเงินงบประมาณที่ได้รับมอบอำนาจ ผู้อำนวยการสถานศึกษาต้องรับผิดชอบทางกฎหมายด้วยตนเอง

1.6.3 ผู้อำนวยการสถานศึกษาอาจถูกฟ้องให้ได้รับผิดในฐานะละเมิดได้ ถ้าการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้นไปขัดแย้งกับสิทธิของผู้อื่น หรือบริหารงานนอกกรอบอำนาจของสถานศึกษา ผู้อำนวยการสถานศึกษาอาจรับผิดชอบทางแพ่งตาม

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน หรืออุทธรณ์การทางวินัย หรืออาจได้รับโทษทางอาญาก็ได้

1.6.4 การบริหารสินทรัพย์ของสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคลตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ มาตรา 59 ผู้อำนวยการสถานศึกษาต้องมีความรอบรู้และระมัดระวังในการทำนิติกรรมสัญญาของทรัพย์สินแต่ละประเภท และวางแผนบริหารทรัพย์สินของสถานศึกษาให้เป็นไปตามระเบียบ และกฎหมายที่ทางราชการกำหนดด้วยความรัดกุมรอบคอบ มิฉะนั้นอาจถูกฟ้องร้องได้

1.6.5 ทรัพย์สินทางปัญญา หรือสื่อ สิ่งประดิษฐ์ ที่เป็นนวัตกรรมที่สถานศึกษาประดิษฐ์คิดค้นขึ้น ถ้าไม่มีข้อยกเว้นกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์แล้ว สถานศึกษาสามารถจดทะเบียนสิทธิบัตรให้เป็นทรัพย์สินของสถานศึกษาได้

1.6.6 ในการปฏิบัติงานหากมีปัญหาด้านกฎหมายควรปรึกษานิติกรประจำเขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานอื่นและอัยการจังหวัด เป็นต้น

1.6.7 ผู้อำนวยการศึกษาพึงให้ความสำคัญและเคร่งครัดต่อการจัดระบบการเงิน การบัญชี การพัสดุ ภายในสถานศึกษาโดยให้อยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง โปร่งใส และตรวจสอบได้ เพราะในปัจจุบันมีองค์กรอิสระ หรือหน่วยตรวจสอบภายนอกซึ่งกฎหมายให้อำนาจไว้ เช่น คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ซึ่งองค์กรเหล่านี้เมื่อมีการตรวจสอบพบการกระทำผิดแล้ว สามารถระบุโทษให้ผู้บังคับบัญชาที่มีอำนาจลงโทษได้ โดยไม่มีการสอบสวน เหมือนกับกระบวนการดำเนินการทางวินัยข้าราชการ

1.6.8 สถานศึกษาควรรวบรวมกฎหมายการศึกษาและกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการศึกษาไว้ในสถานศึกษา เพื่อให้สะดวกแก่การศึกษาค้นคว้า และนำไปใช้ได้อย่างรวดเร็ว เช่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง เป็นต้น

1.6.9 ผู้อำนวยการสถานศึกษาควรพัฒนาตนเองและทีมงานให้มีความรู้พื้นฐานด้านกฎหมายการศึกษาและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. แนวคิด หลักการ ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนตามแนวปฏิรูปการศึกษา

2.1 การปฏิรูปการศึกษา

การปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่ต้องการยกระดับมาตรฐานคุณภาพของการจัดการศึกษาให้บรรลุจุดมุ่งหมายความเป็นเลิศทางการศึกษาในปี พ.ศ. 2550 ให้ได้ผลผลิตคือ ผู้เรียนมีมาตรฐานในทุกระดับการศึกษา จุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษาเพื่อสร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ องค์กรแห่งการเรียนรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น โดยผู้ที่ผ่านการศึกษาจะมีความสามารถและคุณลักษณะพื้นฐานที่สำคัญคือ เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตทั้งร่างกายและจิตใจ เป็นผู้มีความสามารถในการคิด เป็นผู้ใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ เป็นผู้มีความสามารถทางวิชาการและวิชาชีพ เป็นผู้มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ เสียสละ อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีแนวคิดในการปฏิรูปการศึกษา ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 ก : 17-18)

1. ด้านระบบการศึกษา ด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนทุกคนได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและเสมอภาค การส่งเสริมให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และการส่งเสริมให้โรงเรียนทุกรูปแบบสามารถเทียบโอนผลการเรียนได้
2. ด้านการเรียนรู้ ด้วยการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนทุกระดับ ให้ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาเต็มศักยภาพและมีความสุข โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จัดสาระการเรียนรู้ บูรณาการความรู้และทักษะต่าง ๆ อย่างเหมาะสมกับระดับการศึกษาและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน ประเทศชาติ ให้มีการประเมินผลการเรียนตามสภาพจริง และการพัฒนาด้านหลักสูตร ที่โรงเรียนต้องกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน โดยนำหลักสูตรกลางมาใช้ ตลอดจนพัฒนาหลักสูตร โรงเรียนให้สอดคล้องกับผู้เรียน ชุมชนและของประเทศชาติ ให้มีแผนการเรียนที่หลากหลาย มีการเทียบโอนผลการเรียนตามความสนใจและความเหมาะสม
3. ด้านการบริหารและการจัดการ ด้วยการบริหารและจัดการศึกษาแบบเบ็ดเสร็จทั้งด้านเงิน คน วิชาการ และด้านอื่น ๆ จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ปรับปรุงบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม และองค์ประกอบที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สนับสนุนส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา สนับสนุนส่งเสริมให้มีการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ให้สิทธิและโอกาสเสมอกันในการได้รับการศึกษา ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข่าวสาร และข้อมูล และจัด โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน

4. ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นการพัฒนาบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องระดับโรงเรียน และประชาชนในชุมชน ให้เป็นทีมงานที่มีคุณภาพ เพื่อผลักดันให้เกิดการพัฒนาการศึกษาอย่างแท้จริง ด้วยการสร้างความตระหนัก จิตวิญญาณและจรรยาบรรณของวิชาชีพ สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพ ให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตร และจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สนับสนุนส่งเสริมให้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ติดตามและประเมินผล และรายงานผลสู่สาธารณชน

5. การปฏิรูปทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา ด้วยการส่งเสริมให้มีการจัดสรรทรัพยากร การบริหารและการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้มีการจัดแหล่งเรียนรู้ทุกรูปแบบ ส่งเสริมให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการสนับสนุนด้านทรัพยากรในการจัดการศึกษาทุกระดับและทุกประเภท

สรุปว่า การปฏิรูปการศึกษา เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 โดยกระทรวงศึกษาธิการได้มอบหมายภารกิจให้โรงเรียนนำไปปฏิบัติใน 5 ด้าน คือ การปฏิรูประบบการศึกษา การปฏิรูปการเรียนรู้ การปฏิรูปการบริหารและการจัดการศึกษา การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา และการปฏิรูปทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

2.2 การบริหารโรงเรียนตามแนวปฏิรูปการศึกษา

การบริหารหรือบทบาทผู้บริหาร โรงเรียนตามแนวปฏิรูปการศึกษา ได้มีนักวิชาการหลายคนได้กล่าวไว้ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู (2546 : 10-11) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ผู้บริหารโรงเรียนไว้ 6 บทบาท คือ

1. บทบาทหน้าที่ในการกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย และเป้าหมายของโรงเรียน
2. บทบาทหน้าที่ในการจัดกิจกรรมในการบริหารต่าง ๆ เพื่อให้โรงเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายและเป้าหมายที่กำหนดไว้
3. บทบาทหน้าที่ในการนำการปฏิบัติงานของบุคคลในโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพ
4. บทบาทหน้าที่ในการสร้างขวัญ กำลังใจ และสร้างความสุขในการทำงานให้กับบุคลากรในโรงเรียน

5. บทบาทหน้าที่ในการสร้างความร่วมมือ และรวมสติปัญญาของบุคลากรในโรงเรียนและชุมชน เพื่อการบริหาร

6. บทบาทหน้าที่ในการจัดหาทรัพยากร และควบคุมกำกับติดตามบุคลากรใช้ทรัพยากรให้เป็นไปอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

เมเยอร์ (Mayer. 1994 : 225-227) ได้เสนอแนะบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนที่สำคัญประกอบด้วย 4 ลักษณะ ดังนี้

1. บทบาทผู้จัดตั้ง ในฐานะที่ต้องรับผิดชอบต่อการกิจทั้งหมดของโรงเรียน ผู้บริหารต้องจัดการกับระบบต่าง ๆ ภายในโรงเรียน เพื่อให้พันธกิจที่ได้รับมอบหมายบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ

2. บทบาทผู้สื่อสาร จากตำแหน่งที่อยู่ระหว่างหน่วยเหนือและครู ระหว่างชุมชนเป็นที่ตั้งโรงเรียนและประชาคมทั่วไป ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องเป็นผู้มีความสามารถในการสื่อสาร เพื่อก่อให้เกิดความกลมกลืนระหว่างโรงเรียน และสังคมโดยรวม

3. บทบาทผู้นำวิชาการ ในฐานะที่เป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดในโรงเรียน ผู้บริหารต้องแสดงภาวะผู้นำของตน ให้ได้อย่างเหมาะสมในการพัฒนาความร่วมมือระหว่างผู้ปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ในโรงเรียน พร้อมทั้งส่งเสริม สนับสนุนผู้ได้บังคับบัญชา เพื่อให้เกิดการสร้างสรรคส์นวัตกรรมต่าง ๆ ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

4. บทบาทหัวหน้าสายงาน ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดภายในโรงเรียน เป็นอำนาจที่ถูกต้องตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การบริหารงานภายในโรงเรียนประสบผลสำเร็จอย่างแท้จริง ผู้บริหารจะต้องหาวิธีปฏิบัติเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจของตน โดยอาศัยความสามารถพิเศษ

เคอร์ลิงเกอร์ (Kerlinger. 1998 : 17-18) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนที่สำคัญไว้ 17 บทบาท คือ

1. บทบาทเป็นผู้กำหนดทิศทาง หมายถึง การเป็นผู้กำหนดนโยบายแนวทางการดำเนินงานของโรงเรียน เพื่อเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของโรงเรียน

2. บทบาทเป็นผู้กระตุ้นความเป็นผู้นำ หมายถึง การเป็นผู้นำในการกิจด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน

3. บทบาทเป็นนักวางแผน เป็นผู้วางแผนทั้งระยะสั้นและระยะยาว ร่วมกับคณะกรรมการโรงเรียน

4. บทบาทเป็นผู้ตัดสินใจ เป็นผู้กำหนดและตัดสินใจในการจัดโครงสร้างการบริหารงานในโรงเรียน
5. บทบาทเป็นนักจัดองค์การ เป็นผู้กำหนดโครงสร้างการบริหารงานในโรงเรียน
6. บทบาทเป็นผู้จัดการเปลี่ยนแปลงเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงการจูงใจในการเปลี่ยนแปลง
7. บทบาทเป็นผู้ประสานงาน เป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในโรงเรียน
8. บทบาทเป็นผู้สื่อสารเป็นผู้ที่บุคลากรในโรงเรียนติดต่อและประชาสัมพันธ์กับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกในโรงเรียน
9. บทบาทเป็นผู้แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง เป็นผู้คอยแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลและกลุ่มภายในโรงเรียน
10. บทบาทเป็นผู้แก้ปัญหา เป็นผู้นำการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของโรงเรียน
11. บทบาทเป็นผู้จัดระบบงาน เป็นผู้นำในการจัดระบบงานและการพัฒนาโรงเรียน
12. บทบาทเป็นผู้บริหารการเรียนการสอน เป็นผู้นำทางด้านวิชาการ การจัดการเรียนการสอน และการบริหารหลักสูตรในโรงเรียน
13. บทบาทเป็นผู้บริหารบุคคล เป็นผู้สรรหาคัดเลือก รักษาและพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน
14. บทบาทเป็นผู้บริหารทรัพยากร เป็นผู้นำทรัพยากร ทั้งทรัพยากรสิ่งของ และบุคคลมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และมีประสิทธิภาพ
15. บทบาทเป็นผู้ประเมินผล เป็นผู้ประเมินผลการทำงาน และโครงการต่าง ๆ ของหน่วยงาน
16. บทบาทเป็นประธานในที่ประชุม เป็นผู้นำทางด้านการจัดงานและพิธีการต่าง ๆ ของหน่วยงานทั้งในและนอกโรงเรียน
17. บทบาทเป็นผู้สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เป็นผู้นำในการสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก การประชาสัมพันธ์ การติดต่อประสานงาน รวมทั้งให้บริหารวิชาการแก่หน่วยงานอื่น ๆ

จากการศึกษาบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนตามแนวปฏิรูปการศึกษา พบว่า นักวิชาการส่วนใหญ่มีความเห็นพ้องกันว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทดังนี้ บทบาทในการพัฒนาบุคลากรบทบาทในการประสานงาน บทบาทในการสร้างขวัญและกำลังใจ บทบาทในการจัดหาทรัพยากร ผู้วิจัยมีความเห็นว่า บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนทุกบทบาทมีความสำคัญและสัมพันธ์เกี่ยวโยงกัน เพราะผู้บริหารที่ดีจะต้องรู้จักบริหารงาน บริหารคน บริหารเวลา และบริหารการจัดการ ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

2.3 บทบาทผู้บริหารโรงเรียนในการปฏิรูปคุณภาพนักเรียน

บทบาทผู้บริหารโรงเรียนในการปฏิรูปคุณภาพนักเรียน ซึ่งมีนักวิชาการกล่าวถึง ดังนี้

จिरพันธ์ ไตรทิพจรัส (2543 : 66-68) ได้กล่าวถึง บทบาทผู้บริหารโรงเรียนในการปฏิรูปการศึกษาคุณภาพนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่องสามารถคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ รักเพื่อนมนุษย์ รักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลและมีจิตใจเป็นสาธารณะ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 วิธีการ แนวทาง และบทบาทผู้บริหารโรงเรียนในการปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียน

วิธีจัดการเรียนการสอน	แนวทางจัดการเรียนการสอน	บทบาทผู้บริหารโรงเรียน
1. ส่งเสริมให้นักเรียนใฝ่เรียนใฝ่รู้ ชอบเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และมีพฤติกรรมที่เป็นตามสังคมต้องการ	1.1 สอนให้คิดแบบเชื่อมโยง ไม่ใช่สอนแบบแยกส่วน 1.2 สอนให้รู้จักและเข้าใจสภาพภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของชุมชน สังคม และประเทศ 1.3 นำนวัตกรรมและเทคโนโลยี เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้เร็ว รักการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต 1.4 สอนให้ปฏิบัติจริงเน้นให้เรียนรู้จากการทำงานเพื่อพัฒนาการเรียนและนำไปสู่	1.1 เป็นผู้นำในด้านการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน 1.2 ส่งเสริม สนับสนุนในการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีใช้ในการเรียนการสอน 1.3 เป็นผู้นำริเริ่มสร้างสรรค์เพื่อพัฒนางานวิชาการ 1.4 จัดหาทุนมาสนับสนุนการพัฒนางานวิชาการ 1.5 ส่งเสริมความสัมพันธ์กับชุมชน และผู้ประสานงาน

วิธีจัดการเรียนการสอน	แนวทางจัดการเรียนการสอน	บทบาทผู้บริหาร โรงเรียน
<p>2. ส่งเสริมให้นักเรียนรัก ธรรมชาติ รักเพื่อน มนุษย์ รักศิลปะ และ วัฒนธรรม ไม่เห็นแก่ ตัวและไม่เห็นแก่ได้</p>	<p>การพัฒนาตนเอง</p> <p>2.1 สอนให้นักเรียนรู้จักคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้</p> <p>2.2 สอนให้นักเรียนรับรู้ความ เป็นจริงในสังคมปัจจุบันและ แนวโน้มในอนาคต</p> <p>2.3 จัดการสอนให้เหมาะสมกับ พื้นที่ ชุมชน สังคม ให้ นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ จากประสบการณ์ในท้องถิ่น</p> <p>2.4 สอนให้นักเรียนได้มีความรู้ ความเข้าใจ และความรักใน ครอบครัว ชุมชน และสังคม</p> <p>2.5 สอนให้นักเรียนเกิดความคิด รวบยอด เห็นความเชื่อมโยง ของสิ่งต่าง ๆ เพื่อนำไป บูรณาการชีวิต</p>	<p>ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง</p> <p>2.1 ประสานขอความร่วมมือจาก ภาคเอกชนและชุมชน เพื่อ พัฒนาการเรียน การปฏิบัติ</p> <p>2.2 เป็นผู้นำในการจัดกิจกรรม ในหลักสูตร กิจกรรมเสริม หลักสูตรและกิจกรรม นอกหลักสูตร</p> <p>2.3 ส่งเสริมการประกอบอาชีพ อิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่าง เรียน</p> <p>2.4 เป็นผู้นำในการนำภูมิปัญญา ชาวบ้าน ทรัพยากรท้องถิ่น มาใช้ในการศึกษา</p> <p>2.5 เป็นผู้นำในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อม</p> <p>2.6 เป็นผู้นำในการส่งเสริม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และรักษารากเหง้าของตนเอง</p> <p>2.7 เป็นผู้นำในการส่งเสริม และสร้างสรรค์ จรรโลง ศิลปวัฒนธรรม</p>
<p>3. ส่งเสริมให้นักเรียนมี วิสัยทัศน์ที่กว้างไกล และมีจิตใจเป็น สาธารณะ</p>	<p>3.1 จัดกิจกรรมให้นักเรียน เรียนรู้จากชุมชน และให้ ผู้เรียนได้ปฏิบัติอย่างจริงจัง เพื่อส่งเสริมให้สามารถ</p>	<p>3.1 เป็นผู้นำในการจัดการศึกษา และเป็นเอกลักษณ์ของ องค์การ ในทางสร้างสรรค์</p> <p>3.2 เป็นผู้นำในการบริหารงาน</p>

วิธีการเรียนการสอน	แนวทางจัดการเรียนการสอน	บทบาทผู้บริหาร โรงเรียน
	ประกอบอาชีพได้เมื่อสำเร็จ	โดยยึดแนวทางในการพัฒนา
	3.2 จัดกิจกรรมส่งเสริม	ประชาธิปไตย
	ประชาธิปไตยทุกระดับ	3.3 เป็นผู้นำในการบริหารงาน
	ทุกประเภทเพื่อพัฒนาวิถีชีวิต	โดยร่วมกันทำงานเป็นทีม
	3.3 จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้มี	และส่งเสริมให้ทุกคนมี
	ส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน	ส่วนร่วมอย่างแข็งขัน
	และสังคม	3.4 เป็นผู้นำในการนำเทคโนโลยี
	3.4 จัดโครงการพิเศษเพื่อเพิ่มพูน	นวัตกรรมการสื่อสารมาใช้
	ความรู้เกี่ยวกับ กิจกรรม	ในการพัฒนาการจัดการเรียน
	ของโลกอันจะนำไปสู่ความ	การสอนอย่างมีประสิทธิภาพ
	เข้าใจอันดีระหว่างชาติ	
	3.5 จัดกิจกรรมให้นักเรียน ได้มี	
	ส่วนร่วม และมีจิตสำนึก	
	รับผิดชอบในการอนุรักษ์	
	ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมใน	
	ท้องถิ่นชุมชนและสังคม	
	3.6 พัฒนาการเรียนการสอน	
	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและ	
	สิ่งแวดล้อม เพื่อให้ผู้เรียน	
	ก้าวทันโลกและดำรงชีวิต	
	อย่างมีความสุข	

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2546 : 19-21) ได้ระบุว่าบทบาท
ของผู้บริหาร โรงเรียนที่มีการบริหารที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน ประกอบด้วยเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. การเป็นผู้นำทางวิชาการ ผู้บริหาร โรงเรียนควรปฏิบัติแบบอย่างของ
ผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำทางวิชาการ โดยให้ความสำคัญต่อการส่งเสริม
และสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตาม
หมวด 4 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และมีการวางแผนนโยบาย และ

ยุทธศาสตร์เพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของโรงเรียนอย่างชัดเจน และสะดวกต่อการนำไปปฏิบัติ ให้คำปรึกษาแนะนำ และสร้างพลังความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษา

2. การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม ผู้บริหารโรงเรียนควรบริหารงานอย่างอิสระ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหาร และบริหารงานในรูปแบบของคณะกรรมการ โรงเรียน โดยเน้นการมีส่วนร่วมทั้งครูและบุคลากรภายในโรงเรียน บุคคล และหน่วยงานภายนอกโรงเรียน ทั้งหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน

3. การเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้แก่บุคลากรในโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้องทั้งด้านวิชาการ อาทิ การจัดสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ ตำรา สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีช่วยการเรียนการสอน และอุปกรณ์ส่งเสริมการเรียนรู้ต่าง ๆ ตลอดจนการให้บริการและจัดสภาพแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ เช่น แหล่งเรียนรู้และศูนย์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และจัดบรรยากาศของโรงเรียนให้อบอุ่น เพื่อให้ผู้เรียนมีความรักที่จะเรียนและรู้จักแสวงหาความรู้

4. การประสานความสัมพันธ์ ผู้บริหารโรงเรียนมีการประสานงานและสร้างความสัมพันธ์อันดีกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนเพื่อสร้างเครือข่ายผู้สนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ ได้แก่ ทรัพยากรงบประมาณ ทรัพยากรบุคคล อาทิเช่น ผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีความรู้และประสบการณ์พิเศษที่โรงเรียนต้องการให้มาช่วยพัฒนาโรงเรียน ทรัพยากร ด้านการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ เช่น อุปกรณ์กีฬา อุปกรณ์การเรียนการสอน สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ทันสมัย

5. การส่งเสริมการพัฒนาคูและบุคลากร ผู้บริหารโรงเรียนมีการพัฒนาคูและบุคลากรในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยการส่งเสริมให้ครูเข้ารับการฝึกอบรมเข้าร่วมประชุมสัมมนาและทัศนศึกษา เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ให้ทันต่อสถานการณ์ ความเจริญก้าวหน้าและความเปลี่ยนแปลงของโลกและเพื่อสามารถนำมาประยุกต์และปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น รวมทั้ง ส่งเสริมการพัฒนาคูและบุคลากรในโรงเรียนแห่งอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

6. การสร้างแรงจูงใจ ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้มีทัศนคติในเชิงบวกกับผู้ร่วมงานมีความซื่อสัตย์ในการทำงาน สร้างความเชื่อมั่น และเข้าใจในความต้องการของฝ่ายต่าง ๆ ให้ความสำคัญในความพยายามของทีมงาน และสร้างแรงจูงใจในการทำงานด้วยวิธีต่าง ๆ

7. การประเมินผล ผู้บริหาร โรงเรียนจำเป็นต้องจัดให้มีการประเมินผล โดยส่งเสริมการประเมินผลภายใน โรงเรียนตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ เพื่อรองรับ การประเมินภายนอก มีการนำผลการประเมินผู้เรียนมาใช้กำหนดคน โยบายของโรงเรียน เพื่อให้กระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและครบวงจร

8. การส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา ผู้บริหาร โรงเรียนให้ ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนาโดยส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้าง กระบวนการเรียนรู้ใน โรงเรียนของครูและทีมงาน รวมทั้งผู้บริหารอาจเข้ามามีส่วนร่วมในการ ทำวิจัยด้วย

9. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ผู้บริหาร โรงเรียนควรให้ความสำคัญงาน ด้านการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของโรงเรียนให้ชุมชนและสาธารณชนทราบ โดยวิธีการที่ หลากหลาย เพื่อสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน สร้างการมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น

10. การส่งเสริมเทคโนโลยี ผู้บริหาร โรงเรียนเป็นผู้ส่งเสริมการใช้ เทคโนโลยี เพื่อให้ทันต่อความเจริญก้าวหน้าทั้งในและต่างประเทศให้สอดคล้องกับยุคสังคม แห่งการเรียนรู้

จากการศึกษาบทบาทของผู้บริหาร โรงเรียน พบว่า นักวิชาการส่วนใหญ่มีความ เห็นพ้องกันว่า ผู้บริหาร โรงเรียนมีบทบาทดังนี้ เป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการ ประสานงานกับชุมชนและหน่วยงาน ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากร สนับสนุนงานวิจัยและ พัฒนางาน ซึ่งบทบาทผู้บริหารทุกบทบาทมีความสัมพันธ์กัน และเป็นส่วนช่วยในการพัฒนา งานในโรงเรียน

2.4 กระบวนการพัฒนาครู

การพัฒนาครูเน้นกระบวนการเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ ทักษะ เจตคติ ค่านิยม ความสามารถของครู ตลอดจนให้แนวคิดใหม่ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้บุคลากรมี คุณภาพดีขึ้น และส่งผลให้โรงเรียนมีผลผลิตและประสิทธิภาพสูงขึ้น

การฝึกอบรมและพัฒนาครูเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้ครูได้รู้จักหน้าที่และความ รับผิดชอบ ให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานให้มีโอกาสปรับปรุงตนเอง (ชาญชัย อาจินสมาจาร. 2541 : 133) ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 7 ครู และบุคลากรทางการศึกษา มาตรา 52 ให้กระทรวงส่งเสริมให้มีระบบ กระบวนการผลิต การพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคคลทางการศึกษาให้มีคุณภาพ และ มาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการกำกับและประสานให้สถาบันที่ทำการ

ผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาให้มีความพร้อมและมีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่ และการพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง รัฐพึงจัดสรรงบประมาณและจัดตั้งกองทุนพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเพียงพอ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2546 : 30)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545 : 4-7) ที่มีความมุ่งมั่นที่จะจัดการศึกษาให้ความรู้ จึงได้ออกนโยบายและจุดเน้นการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งงานที่เป็นจุดเน้นส่วนหนึ่งคือ การพัฒนาบุคลากร ในการพัฒนาบุคลากรในแต่ละประเภทนั้นจะยึดมาตรฐานวิชาชีพ สมรรถภาพที่จำเป็นรวมทั้งเป็นการพัฒนาควบคู่กับการปฏิบัติงานจริงโดยดำเนินการ ดังนี้

1. การสำรวจข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ และ เชิงคุณภาพว่าบุคลากรแต่ละประเภท ยังมีจุดอ่อนที่จะต้องได้รับการพัฒนาในเรื่องใด สมรรถภาพ รวมทั้งเรื่องใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ คือ เรื่องคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา วิธีการกำหนดของหลักสูตร การจัดกระบวนการเรียนรู้ การวัดผลและการประเมินผล

2. จัดประชุมอบรมบุคลากรเฉพาะกลุ่ม เฉพาะเรื่อง หรือสมรรถภาพที่สำเร็จแล้วว่าเป็นจุดที่ต้องได้รับการพัฒนา

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544 : 133) กล่าวว่ากิจกรรมต่าง ๆ ที่ใช้ในการพัฒนาครู ได้แก่

1. การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้
2. การประชุมสัมมนา
3. การศึกษาเฉพาะเรื่อง
4. การสาธิตงานและการสอน
5. การศึกษาดูงานนอกสถานที่
6. การศึกษาต่อ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 77) ได้กล่าวถึงเกณฑ์มาตรฐานในส่วนของการพัฒนาบุคลากร ตามเกณฑ์มาตรฐานที่ 10 คือ โรงเรียนพัฒนาบุคลากรตามต้องการจำเป็นให้ทั่วถึงต่อเนื่อง ที่มี 3 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

ตัวบ่งชี้ที่ 1 จัดให้มีการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการทำงาน ได้แก่บุคลากรตามความต้องการ ความจำเป็นทั้งระยะสั้น และระยะยาว ด้วยการ

1. ประชุมบุคลากรในโรงเรียน เพื่อร่วมกันวางแผนพัฒนาทั้งระยะสั้น

และระยะยาว

2. จัดกิจกรรมตามแผนพัฒนาบุคลากรเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะการปฏิบัติงาน และให้กับบุคลากรทุกคน โดยวิธีการต่าง ๆ กัน
3. ติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากรและนำผลประเมินไปใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนาวิธีการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
4. สร้างเสริมขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในโอกาสที่เหมาะสม

ตัวบ่งชี้ที่ 2 ส่งเสริมบุคลากรให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพ และมีคุณธรรม
แนวทางการดำเนินการ ด้วยการ

1. สํารวจข้อมูล คุณสมบัติต่าง ๆ ของบุคลากรในโรงเรียนเพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้น เพื่อการส่งเสริมความก้าวหน้าในวิชาชีพและด้านคุณธรรม
2. จัดกิจกรรมส่งเสริมบุคลากรให้มีความก้าวหน้าด้านวิชาชีพหลาย ๆ รูปแบบอย่างเหมาะสม

3. จัดกิจกรรมส่งเสริมให้บุคลากรมีคุณธรรม
4. ติดตามและประเมินผล การจัดกิจกรรมส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาชีพ และคุณธรรม ตลอดถึงการนำผลสรุปไปปรับปรุงพัฒนางานต่อไป

ตัวบ่งชี้ที่ 3 สนับสนุนด้านงบประมาณ สื่อ และวิธีการ โดยตรงสู่โรงเรียนเพื่อเป็นปัจจัยนำความสำเร็จในการพัฒนาบุคลากร ทั้งนี้ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมสนับสนุนตรวจสอบและยกย่องศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง

สรุปว่า การพัฒนาครูตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา เป็นกระบวนการเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ ทักษะ เจตคติ ค่านิยม และความสามารถของครู ซึ่งจะนำมาสู่คุณภาพของผู้เรียนสูงสุดตามมา ด้วยกระบวนการที่สำคัญ คือ การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ การประชุมสัมมนา การศึกษาเฉพาะเรื่อง การสาธิตงานและการสอน การศึกษาดูงานนอกสถานที่ และการศึกษาต่อ

3. แนวคิด ทฤษฎี หลักการที่เกี่ยวข้องกับการคิดวิเคราะห์

3.1 ความหมายการคิดวิเคราะห์

การคิดวิเคราะห์เป็นความสามารถของสมองที่นักการศึกษาและนักจิตวิทยาได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ชวาล แพร์ตกุล (2520 : 259) กล่าวว่า การวิเคราะห์ คือ ความสามารถในการแยกสิ่งที่เป็นส่วนย่อย ๆ ตามหลักการและกฎเกณฑ์ที่กำหนดให้ เพื่อค้นหาความจริงต่าง ๆ ที่ซ่อนแฝงอยู่ในเรื่องราวนั้น

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546 : 2) กล่าวว่า การคิดวิเคราะห์ (Analysis) หมายถึง การจำแนกแยกแยะองค์ประกอบของสิ่งใดสิ่งหนึ่งออกเป็นส่วน ๆ เพื่อค้นหาว่าทำมาจากอะไร มีองค์ประกอบอะไร ประกอบขึ้นมาได้อย่างไร เชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างไร

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 764) กล่าวว่า “วิเคราะห์” หมายถึง ไ่ร่กรวญ แยกออกเป็นส่วน ๆ

สุวิทย์ มูลคำ (2547 : 24) กล่าวว่า การวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการจำแนก แยกแยะองค์ประกอบต่างๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งอาจจะเป็นวัตถุ สิ่งของ เรื่องราว หรือเหตุการณ์และหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล ระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น เพื่อค้นหาสภาพความเป็นจริงหรือสิ่งสำคัญของสิ่งที่กำหนด

Bloom (ถ้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2549 : 41-44 ; อ้างอิงมาจาก Bloom. 1995) ให้ความหมายการวิเคราะห์ ว่าเป็นความสามารถในการแยกแยะเพื่อหาส่วนย่อยของเหตุการณ์ เรื่องราว หรือเนื้อหาต่าง ๆ ว่าประกอบด้วยอะไร มีความสำคัญอย่างไร อะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นผล และที่เป็นอย่างนั้นอาศัยหลักการอะไร

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2548 : 23) รายงานว่า การวิเคราะห์ หมายถึง การคิดโดยพิจารณาจำแนก แยกแยะแจกแจงส่วนประกอบของการจัดหมวดหมู่อาศัยกันตามเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องกัน ตามสภาวะความเป็นจริงของสิ่งนั้น ๆ

สรุปได้ว่า การคิดวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการจำแนก แยกแยะแจกแจงส่วนประกอบต่าง ๆ ของสิ่งของ วัตถุ เรื่องราว สถานการณ์ เหตุการณ์ ว่าประกอบด้วยอะไร มีความสำคัญอย่างไร มีอะไรเป็นเหตุ มีอะไรเป็นผล และอาศัยหลักการใด

3.2 ความสำคัญของการคิดวิเคราะห์

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548 : 10-12) กล่าวว่า การวิเคราะห์เป็นกระบวนการเรียนรู้ในการจำแนก แยกแยะสิ่งที่เห็น สิ่งที่พบ สิ่งที่ได้ยิน สิ่งที่สัมผัส สิ่งที่ชิม รส หรือสิ่งที่ดมกลิ่น แล้วแยกออกด้วยความคิดถึงที่มาของสิ่งต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้ว่าคืออะไร มีองค์ประกอบอย่างไร เชื่อมโยงและสัมพันธ์กันอย่างไร กระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการวิเคราะห์จะนำสู่การค้นหาความเป็นจริงจากสิ่งที่พบและได้สัมผัสว่าประกอบด้วยอะไร

เหมือนหรือแตกต่างจากสิ่งอื่นอย่างไร และเกิดจากปัจจัยใด การวิเคราะห์จึงเป็นกระบวนการคิดในเชิงลึกที่ผู้เรียนต้องมีความสามารถ และมีทักษะในการตั้งสมมติฐาน การสังเกต การสืบค้น และการหาความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยง จนเกิดการตีความถึงที่มาที่ไปของสิ่งนั้น ๆ อย่างมีเหตุผล เช่น เมื่อเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้น เราต้องสร้างระบบความคิดเชิงวิเคราะห์ว่า

ใคร อยู่ในสถานการณ์ น่าจะเกี่ยวข้องกับ น่าจะทำให้เกิดสถานการณ์นี้ได้/เสียประโยชน์

อะไร ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์นี้ คือ หลักฐานสำคัญ/เพราะเหตุใด
ที่ไหน สถานการณ์เกิดขึ้นที่ใด เหตุผลที่เกิดที่สถานทีนั้นๆ
เมื่อไร สถานการณ์เกิดขึ้นเมื่อไร เวลาที่เกิดบอกอะไรได้บ้าง

เหตุใดต้องเกิดในช่วงเวลานี้

ทำไม สถานการณ์นี้เกิด เกิดที่นี่ เกิดเวลานี้ เกิดกับคน ๆ นี้/กลุ่มนี้
อย่างไร สถานการณ์เกิดได้อย่างไร ผู้ทำอย่างไร สิ่งใด/คนใดเกี่ยวข้องกับสถานการณ์นี้ได้อย่างไร

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546 : 32-46) ได้อธิบายประโยชน์ของการคิดวิเคราะห์ไว้ ดังนี้

1. ช่วยส่งเสริมความฉลาดทางสติปัญญา
2. ช่วยให้คำนึงถึงความสมเหตุ สมผลของขนาดกลุ่มตัวอย่าง
3. ช่วยลดการอ้างประสบการณ์ส่วนตัว เป็นข้อสรุปทั่วไป
4. ช่วยจุดค้นสาระของความประทับใจในครั้งแรก
5. ช่วยตรวจสอบการคาดคะเนบนฐานความรู้เดิม
6. ช่วยวินิจฉัยข้อเท็จจริงจากประสบการณ์ส่วนบุคคล
7. เป็นพื้นฐานการคิดในมิติอื่น ๆ
8. ช่วยในการแก้ปัญหา
9. ช่วยในการประเมินและการตัดสินใจ
10. ช่วยให้ความคิดสร้างสรรค์สมเหตุสมผล
11. ช่วยให้เข้าใจแจ่มกระจ่าง

สุวิทย์ มูลคำ (2547 : 39) กล่าวว่า การคิดวิเคราะห์เป็นการคิดในระดับพื้นฐานของการคิดมิติอื่น ๆ ที่จำเป็นสำหรับทุกคน มีประโยชน์ ดังนี้

1. การวิเคราะห์เป็นหัวใจหลักของงานวิจัย เกี่ยวข้องกับการหาความสัมพันธ์ การหาเหตุผลในการอธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
2. ช่วยให้ทราบสาเหตุ ผลกระทบ และสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเพื่อแก้ไข ปัญหา เตรียมป้องกันกำหนดนโยบาย และการวางแผนกลยุทธ์
3. ช่วยให้ทราบเบื้องต้น เบื้องหลังของเหตุการณ์ประจำวันจากการวิเคราะห์ ชั่ว ว่าเกิดอะไรขึ้น เหตุใดจึงเกิด ส่งผลกระทบอย่างไรต่อไป จะป้องกันหรือวางแผนอย่างไร
4. ช่วยให้ผู้รู้จักคน ว่าทำไมจึงแสดงอาการออกเช่นนี้ อะไรเป็นมูลเหตุ แรงจูงใจ สิ่งที่แสดงออกจะส่งผลกระทบอย่างไร ต่อตนเองในอนาคต ถ้าข้อมูลเปลี่ยน พฤติกรรมเขาจะเปลี่ยนไปด้วยหรือไม่
5. การวิเคราะห์ สสาร ทำให้ทราบว่าสิ่งนั้นประกอบด้วยอะไร แต่ละ ส่วนย่อยทำงานประสานเชื่อมโยงกันอย่างไร
6. ช่วยส่งเสริมความฉลาดทางปัญญา
7. ช่วยให้คำนึงถึงความสมเหตุ สมผลของขนาดกลุ่มตัวอย่าง
8. ช่วยลดการอ้างประสบการณ์ส่วนตัว เป็นข้อสรุปทั่วไป
9. ช่วยสร้างความประทับใจในครั้งแรก
10. ช่วยตรวจสอบการคาดคะเนบนฐานความรู้เดิม
11. ช่วยวินิจฉัยข้อเท็จจริง จากประสบการณ์ส่วนบุคคล
12. เป็นพื้นฐานการคิดในมิติอื่น ๆ เช่น กระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์ การ คิดเชิงกลยุทธ์ การคิดเชิงอนาคต การคิดเรื่องหนึ่ง จำเป็นต้องใช้การคิดวิเคราะห์ เข้ามามีส่วน ช่วย
13. ช่วยในการแก้ปัญหา
14. ช่วยในการประเมินและการตัดสินใจ
15. ช่วยให้เข้าใจแจ่มกระจ่าง

สรุปได้ว่า การคิดวิเคราะห์ มีประโยชน์ ช่วยในการตัดสินใจแก้ปัญหา ประเมิน และสรุปข้อมูลจากเหตุการณ์ เรื่องราวหรือเนื้อเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง ทำให้รู้จักข้อเท็จจริง ของเรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้

3.3 ลักษณะของการคิดวิเคราะห์

ชวาล แพร์ตกุล (2520 : 258-320) ได้แบ่งชนิดของการวิเคราะห์และลักษณะ คำตามการวิเคราะห์ ไว้ดังนี้

1. วิเคราะห์ความสำคัญ

เป็นคำถามที่ค้นหาคุณลักษณะที่เด่นชัดของเรื่องราวในแง่มุมต่าง ๆ ตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดให้ แบ่งออกเป็น

1.1 วิเคราะห์ชนิด

การวิเคราะห์ชนิด เป็นความสามารถขั้นต้นของการวิเคราะห์ เป็นคำถามที่ให้นักเรียน จำแนก แจกบอกชนิด ลักษณะ ประเภท ของบรรดาข้อความ เรื่องราว วัตถุประสงค์ของ เหตุการณ์และการกระทำต่าง ๆ ตามกฎเกณฑ์และหลักการใหม่ที่เรากำหนดให้

1.2 วิเคราะห์สิ่งสำคัญ

การวิเคราะห์สิ่งสำคัญ เป็นคำถามที่ให้นักเรียนค้นหาสิ่งที่มีความหมายนัยสำคัญของเรื่องราวในแง่มุมต่าง ๆ เช่น ให้จับความสำคัญที่เป็นเนื้อหาสาระและแก่นสารของเรื่องราว ให้วิเคราะห์หาผลลัพธ์ ผลสรุป ความเด่นที่มีคุณค่า และความค้อยที่ไร้สาระหรือสิ่งที่มีอิทธิพลทั้งโดยตรง โดยอ้อมต่อเรื่องนั้นในทางใดทางหนึ่ง เป็นต้น

1.3 วิเคราะห์เลขนัย

เลขนัยก็คือสิ่งที่ปรากฏเอาไว้ ไม่ได้บอกหรือแสดงออกมาให้ทราบกันตรง ๆ อย่างชัดเจน จึงมีเค้าเงื่อน ที่ทำ หรือชั้นเชิง ที่สื่อให้เห็นความจริงของสิ่งนั้นอยู่

2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ คือ การค้นหาความเกี่ยวข้องระหว่างคุณลักษณะสำคัญใด ๆ ของเรื่องราวและสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีด้วยกัน 8 ลักษณะ คือ

2.1 สัมพันธ์ตามกัน ได้แก่ ของ 2 สิ่งหรือหลายสิ่งที่ยื่นเปลี่ยนแปลงไปตามทิศทางเดียวกัน ขึ้นลงตามกัน หรือเพิ่มลดเป็นส่วนทำนองเดียวกัน เช่น กินมากอ้วนมาก กินน้อยอ้วนน้อย เป็นต้น

2.2 สัมพันธ์กลับกัน ได้แก่ สิ่งที่ยื่นเปลี่ยนแปลงจำนวนและขนาดตรงกันข้ามกัน คือ ถ้าฝ่ายใดขึ้นอีกฝ่ายหนึ่งจะลดลง ถ้ายิ่งเพิ่มมากขึ้น อีกฝ่ายก็ยิ่งลดน้อยลงไปอีก

2.3 ไม่มีความสัมพันธ์กัน คือ เป็นสิ่งที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกันและกันเลย เช่น ความสูงกับความฉลาด เป็นต้น

2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนย่อยกับส่วนย่อย คือ ให้หาความเกี่ยวข้องระหว่างส่วนย่อย ๆ ด้วยกันเอง ในแง่มุมต่าง ๆ

2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนย่อยกับเรื่องทั้งหมด ได้แก่ การถามความสัมพันธ์ระหว่างตอนใด ตอนหนึ่งของเรื่องนั้น กับเนื้อหาความทั้งหมด

2.6 ความสัมพันธ์ระหว่างหลาย ๆ ส่วนย่อยกับเรื่องทั้งหมด เป็นคำถามที่ต้องให้คั่นหาว่า มีส่วนย่อยใดบ้าง และสิ่งใด ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น

2.7 ความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องกับเรื่อง ได้แก่ คำถามที่ให้คั่นหาความเกี่ยวข้องระหว่างเรื่องราวทั้งหมด 2 เรื่องหรือมากกว่า โดยจะถามให้พิจารณาในแง่ของความสอดคล้อง ชัดแย้ง หรือไม่เกี่ยวข้องกันก็ได้

2.8 ถามแบบกลับ ก็ได้แก่ คำถามที่ให้บอกตำแหน่ง ของความสัมพันธ์ ทั้ง 7 ลักษณะ เช่น อยู่ตรงส่วนไหนของเรื่องนั้น ๆ

3. วิเคราะห์หลักการ

การวิเคราะห์หลักการ คือ การค้นหาโครงสร้างและระบบของวัตถุสิ่งของเรื่องราว และการกระทำต่าง ๆ ว่าการที่สิ่งเหล่านั้นคุมกันเป็นเอกรูป หรือสามารถรวมกันจนดำรงสภาพเช่นนั้นอยู่ได้ ก็เนื่องด้วยอะไร โดยยึดอะไรเป็นหลักแกนกลาง หรือมีสิ่งใดเป็นตัวเชื่อมโยง ตัวคำตอบที่เราค้นได้ก็คือหลักการของเรื่องนั้น ๆ แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

3.1 วิเคราะห์โครงสร้าง

การวิเคราะห์โครงสร้าง ถ้าเป็นวัตถุสิ่งของก็ได้แก่ถามถึงลักษณะของวิธีรวมตัวของส่วนประกอบย่อย ๆ ที่เชื่อมโยงยึดเหนี่ยวเข้าเป็นเอกรูปเดียวกัน ถ้าเป็นเรื่องราวก็เกี่ยวกับพฤติกรรมและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ถามถึง โครงร่างของการจัดระบบงาน การลำดับขั้นตอน ก่อนหลัง เป็นต้น

3.2 วิเคราะห์หลักการ

หลักการ คือ ความจริงแม่บทที่บรรดาเรื่องราวและการกระทำต่าง ๆ ยึดถือเป็นพื้นฐานและเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เช่น หลักการของเครื่องยนต์เบนซิน ก็คือการระเบิดลูกไหม้ของน้ำมันภายในกระบอกสูบ เป็นต้น

สุวิทย์ มูลคำ (2547 : 23-24) ได้แบ่งการคิดวิเคราะห์ออกเป็น 3 ลักษณะ

1. การวิเคราะห์ส่วนประกอบ เป็นความสามารถในการหาส่วนประกอบที่สำคัญของสิ่งของหรือเรื่องราวต่าง ๆ เช่น การวิเคราะห์ส่วนประกอบของพืช สัตว์ ข้าว ข้อความหรือเหตุการณ์ เป็นต้น

ตัวอย่าง คำถามการวิเคราะห์ส่วนประกอบ

1.1 ส่วนประกอบของพืช มีอะไรบ้าง

1.2 อะไรเป็นสาเหตุสำคัญของการระบาดของไข้หวัดนกในประเทศไทย

- 1.3 อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้นักเรียนอาชีวศึกษายกพวกตีกัน
- 1.4 องค์ประกอบสำคัญของห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์มีอะไรบ้าง
- 1.5 สาระสำคัญของการปฏิรูปการเรียนรู้คืออะไร

2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ เป็นความสามารถในการหาความสัมพันธ์ของส่วนสำคัญต่าง ๆ โดยการระบุนความสัมพันธ์ระหว่างความคิด ความสัมพันธ์ในเชิงเหตุผล หรือความแตกต่างระหว่างข้อโต้แย้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้อง

ตัวอย่าง คำถามการวิเคราะห์ความสัมพันธ์

- 2.1 การที่ครอบครัวมีปัญหา ส่งผลต่อการเรียนของนักเรียนอย่างไรบ้าง
- 2.2 การเกิดภัยธรรมชาติ มีส่วนสัมพันธ์กับระบบนิเวศอย่างไร
- 2.3 ครูไม่ยอมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างไร

2.4 รัฐบาลประกาศชัชชนสงครามยาบ้า ส่งผลดีต่อสังคมไทยอย่างไร

2.5 การพัฒนาประเทศกับการศึกษา มีความสัมพันธ์กันอย่างไร

3. การวิเคราะห์หลักการ เป็นความสามารถในการหาหลักความสัมพันธ์ ส่วนสำคัญในเรื่องนั้น ๆ ว่าสัมพันธ์กันอยู่โดยอาศัยหลักการใด เช่น การให้ผู้เรียนค้นหาหลักการของเรื่อง การระบุจุดประสงค์ของผู้เรียน ประเด็นสำคัญของเรื่อง เทคนิคที่ใช้ในการจูงใจผู้อ่าน และรูปแบบของภาษาที่ใช้ เป็นต้น

ตัวอย่าง คำถามการวิเคราะห์หลักการ

- 3.1 หลักการสำคัญของศาสนาพุทธ ได้แก่อะไร
- 3.2 หลักการมีส่วนร่วม ได้แก่อะไร
- 3.3 หลักการสำคัญของการบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ ได้แก่อะไร
- 3.4 หลักการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้แก่อะไร
- 3.5 ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษา

แห่งชาติ พ.ศ. 2542 ประกอบด้วยอะไรบ้าง

สรุปได้ว่า ลักษณะของการคิดวิเคราะห์ มี 3 ลักษณะ คือ การวิเคราะห์ความสำคัญ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ และการวิเคราะห์หลักการ

3.4 องค์ประกอบของการคิดวิเคราะห์

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546 : 26-30) กล่าวถึงองค์ประกอบของการคิดวิเคราะห์ ดังนี้

1. ความสามารถในการตีความ

การตีความ (Interpretation) หมายถึง การพยายามทำความเข้าใจ และให้เหตุผลแก่สิ่งที่เราต้องการจะวิเคราะห์ เพื่อแปลความหมายที่ไม่ปรากฏโดยตรงของสิ่งนั้น เป็นการสร้างความเข้าใจต่อสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ โดยสิ่งนั้นไม่ได้ปรากฏโดยตรงคือ ตัวข้อมูล ไม่ได้บอกโดยตรง แต่เป็นการสร้างความเข้าใจที่เกินกว่าสิ่งที่ปรากฏ อันเป็นการสร้างความเข้าใจพื้นฐานของสิ่งที่ปรากฏในข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์

2. ความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่จะวิเคราะห์

เราจะคิดวิเคราะห์ได้ดีนั้นจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานในเรื่องนั้น เพราะความรู้จะช่วยในการกำหนดขอบเขตของการคิดวิเคราะห์ แจกแจงและจำแนกได้ว่า เรื่องนั้นเกี่ยวข้องกับอะไร มีองค์ประกอบย่อย ๆ อะไรบ้าง มีที่หมวดหมู่ จัดลำดับความสำคัญอย่างไร และรู้ว่าอะไรเป็นสาเหตุก่อให้เกิดอะไร

3. ความช่างสังเกต ช่างสงสัยและช่างถาม

ขอบเขตของคำถามที่เกี่ยวข้องกับการคิดวิเคราะห์ จะยึดหลักการตั้งคำถามโดยใช้หลัก 5W 1H คือ ใคร (Who) ทำอะไร (What) ที่ไหน (Where) เมื่อไร (When) เพราะเหตุใด (Why) อย่างไร (How)

4. ความสามารถในการหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล

นักคิดเชิงวิเคราะห์จะต้องมีความสามารถในการหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล สามารถค้นหาคำตอบได้ว่า อะไรเป็นสาเหตุให้เกิดสิ่งนี้ เรื่องนั้นเชื่อมโยงกับเรื่องนี้ได้อย่างไร เรื่องนี้มีใครเกี่ยวข้องกับบ้าง เกี่ยวข้องอย่างไร เป็นต้น

สตีฟ มุลคา (2547 : 17) กล่าวว่า การคิดวิเคราะห์ มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ

1. สิ่งที่กำหนดให้ เป็นสิ่งสำเร็จรูปที่กำหนดให้วิเคราะห์ เช่น วัตถุประสงค์ เรื่องราว เหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ เป็นต้น
2. หลักการหรือกฎเกณฑ์ เป็นข้อกำหนดสำหรับใช้แยกส่วนประกอบของสิ่งที่กำหนดให้ เช่น เกณฑ์ในการจำแนกสิ่งที่มีความเหมือนกันหรือแตกต่างกัน หลักเกณฑ์ในการหาลักษณะความสัมพันธ์เชิงเหตุผลอาจจะเป็นลักษณะความสัมพันธ์ที่มีความคล้ายคลึงกันหรือขัดแย้งกัน เป็นต้น
3. การค้นหาความจริงหรือความสำคัญ เป็นการพิจารณาส่วนประกอบของสิ่งที่กำหนดให้ตามหลักการหรือกฎเกณฑ์ แล้วทำการรวบรวมประเด็นที่สำคัญเพื่อหาข้อสรุป

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการคิดวิเคราะห์ เมื่อจำแนกตามความสามารถของบุคคลจะต้องมีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ความสามารถในการตีความ ความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่จะวิเคราะห์ ความช่างสังเกต ช่างสงสัยและช่างถาม และความสามารถในการหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล เมื่อพิจารณาตามเรื่องที่จะวิเคราะห์ จะประกอบด้วย 3 ด้าน คือสิ่งที่กำหนดให้ เป็นสิ่งสำเร็จรูปที่กำหนดให้วิเคราะห์ หลักการหรือกฎเกณฑ์ และการค้นหาความจริงหรือความสำคัญ

3.5 ตัวบ่งชี้การคิดวิเคราะห์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550 : 32-33) ได้กล่าวถึง เกณฑ์การพิจารณาเพื่อการประกันคุณภาพภายใน มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ ตัวบ่งชี้ที่ 4.1 สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปความคิดรวบยอด คิดอย่างเป็นระบบและมีการคิดแบบองค์รวม มีเกณฑ์พิจารณา ดังนี้

1. ความสามารถในการคิดเชื่อมโยง
2. ความสามารถในการคิดเปรียบเทียบ
3. ความสามารถในการคิดแยกแยะ
4. ความสามารถในการคิดทบทวน

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2549 : 29) ได้กล่าวถึงเกณฑ์การพิจารณาเพื่อการประเมินภายนอกสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ ตัวบ่งชี้ที่ 4.1 ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ สรุปความคิดอย่างเป็นระบบและมีการคิดแบบองค์รวม มีเกณฑ์การพิจารณา คือ

4.1.1 ร้อยละของผู้เรียนที่สามารถจำแนกแจกแจงองค์ประกอบของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างถูกต้อง

4.1.2 ร้อยละของผู้เรียนที่สามารถจัดลำดับข้อมูลได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

4.1.3 ร้อยละของผู้เรียนที่สามารถเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างหมวดหมู่ได้อย่างถูกต้อง

4.1.4 ร้อยละของผู้เรียนที่สามารถจัดกลุ่มความคิดตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดได้อย่างตรงประเด็น เช่น การตรวจคำบรรยายภาพตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดให้ เป็นต้น

4.1.5 ร้อยละของผู้เรียนที่สามารถตรวจสอบความถูกต้องตามหลักเกณฑ์ได้อย่างตรงประเด็น เช่น การตรวจคำบรรยายภาพตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดให้ เป็นต้น

4.1.6 ร้อยละของผู้เรียนที่สามารถสรุปสาระและเชื่อมโยงเพื่อนำมาวางแผนงานโครงการได้ เช่น การเขียนโครงการ หรือรายงาน เป็นต้น

4.1.7 ร้อยละของผู้เรียนที่สามารถสรุปเหตุผลเชิงตรรกะ และสร้างสิ่งใหม่ได้ เช่น การเขียนเรียงความ เขียนเรื่องสั้น เป็นต้น

สรุปได้ว่า การคิดวิเคราะห์ตามมาตรฐานการศึกษามีตัวบ่งชี้ที่สำคัญ ได้แก่ ความสามารถในการคิดเชื่อมโยง ความสามารถในการคิดเปรียบเทียบ ความสามารถในการคิดแยกแยะและความสามารถในการคิดทบทวน

3.6 กระบวนการคิดวิเคราะห์

กระบวนการคิดวิเคราะห์ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ (สุวิทย์ มูลคำ, 2547 :

19)

ขั้นที่ 1 กำหนดสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์

เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ของ เรื่องราว หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้นมา เพื่อเป็นต้นเรื่องที่จะใช้วิเคราะห์ เช่น พืช สัตว์ หิน ดิน รูปภาพ บทความ เรื่องราว เหตุการณ์ หรือสถานการณ์จากข่าว ของจริงหรือสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ เป็นต้น

ขั้นที่ 2 กำหนดปัญหาหรือวัตถุประสงค์

เป็นการกำหนดประเด็นข้อสงสัยจากปัญหาของสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ ซึ่งอาจจะกำหนดเป็นคำถามหรือเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์เพื่อค้นหาความจริง สาเหตุ หรือความสำคัญ เช่น ภาพนี้ บทความนี้ต้องการสื่อหรือบอกอะไรที่สำคัญที่สุด

ขั้นที่ 3 กำหนดหลักการหรือกฎเกณฑ์

เป็นการกำหนดข้อกำหนดสำหรับใช้แยกส่วนประกอบของสิ่งที่กำหนดให้ เช่น เกณฑ์ในการจำแนกสิ่งที่มีความเหมือนกันหรือแตกต่างกัน หลักเกณฑ์ในการหาลักษณะความสัมพันธ์เชิงเหตุผล อาจเป็นลักษณะความสัมพันธ์ที่มีความคล้ายคลึงกันหรือขัดแย้งกัน

ขั้นที่ 4 พิจารณาแยกแยะ

เป็นการพินิจ พิเคราะห์ทำการแยกแยะ กระจายสิ่งที่กำหนดให้ออกเป็นส่วนย่อย ๆ โดยอาจใช้เทคนิคคำถาม 5W 1H คือ ใคร (Who) ทำอะไร (What) ที่ไหน (Where) เมื่อไร (When) เพราะเหตุใด (Why) อย่างไร (How)

ขั้นที่ 5 สรุปคำตอบ

เป็นการรวบรวมประเด็นที่สำคัญเพื่อหาข้อสรุปเป็นคำตอบหรือตอบปัญหาของสิ่งที่กำหนดให้

3.7 การสอนเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์

ดิลก ดิลกานนท์ (2525 : 63-66) ได้เสนอขั้นตอนในการฝึกให้ผู้เรียนได้คิดไว้ดังนี้

1. วิเคราะห์ว่าอะไรคืออะไร ขั้นนี้ผู้เรียนต้องรวบรวมปัญหา หาข้อมูลพร้อมสาเหตุ จากการคิด การถาม การอ่าน หรือพิจารณาจากข้อเท็จจริงนั้นๆ
2. กำหนดทางเลือก เมื่อหาสาเหตุของปัญหานั้นได้แล้ว ผู้เรียนต้องหาทางเลือกที่จะแก้ปัญหาโดยพิจารณาจากความเป็นไปได้และข้อจำกัดต่าง ๆ ทางเลือกที่จะแก้ปัญหานั้น ไม่จำเป็นต้องมีทางเลือกเดียว อาจมีหลาย ๆ ทางเลือกก็ได้
3. เลือกทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด เป็นการพิจารณาเลือกทางเลือกที่ใช้แก้ปัญหานั้น โดยมีเกณฑ์ในการตัดสินใจที่สำคัญ คือผลดีผลเสียที่เกิดขึ้นจากทางเลือกนั้น ทั้งที่เกิดขึ้นในด้านส่วนตัวและสังคมรวม

4. ตัดสินใจ เพื่อพิจารณาเลือกอย่างรอบคอบในขั้นตอนที่ 3 แล้วจึงตัดสินใจเลือกทางเลือกที่คิดว่าดีที่สุด

อุษณีย์ โพรสิสุข (2537 : 99-100) ได้เสนอแนวทางการสอนเพื่อส่งเสริมพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน ดังนี้

1. ให้นักเรียนศึกษาจากประสบการณ์ตรง เช่น การไปทัศนศึกษา ร่วมกิจกรรม หรือเปิดโอกาสให้เด็กได้ทดลอง
2. การศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นการสร้างทักษะการเรียนรู้ เช่น การทำรายงาน การทำวิจัย เป็นต้น
3. ใช้กิจกรรมเป็นสื่อกระตุ้น เช่น การอภิปราย โต้เถียง เป็นต้น
4. การสร้างหรือสมมติสถานการณ์ นักเรียนจะมีความเข้าใจได้แนวคิด มีความพยายามในการแก้ปัญหา
5. ให้นักเรียนเสนอผลงานที่ตนเองได้ศึกษาหาความรู้

6. กิจกรรมกลุ่ม การระดมพลังสมอง การระดมความคิด การวิจารณ์
 ทิศนา แคมมณี (2547 : 22) ได้สรุปแนวทางการบูรณาการทักษะการคิดวิเคราะห์
 ในการจัดการเรียนรู้ปกติไว้ ดังนี้

1. ศึกษาทำความเข้าใจความหมายของกระบวนการของทักษะการคิดต่าง ๆ
2. กำหนดจุดประสงค์ และเนื้อหาสาระที่จะจัดให้ผู้เรียน
3. กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยดำเนินการดังนี้

3.1 พิจารณาว่า ในการเรียนรู้สาระการเรียนรู้(เนื้อหาสาระ) ต่าง ๆ นั้น ใน
 การทำให้ผู้เรียนบรรลุผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่ต้องการ ผู้เรียนควรใช้หรือควรได้รับการพัฒนา
 ทักษะการคิดอะไรบ้าง

3.2 จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะการคิดนั้น ๆ ในการเรียนรู้สาระการ
 เรียนรู้ที่กำหนดไว้ ซึ่งมี 2 วิธี ได้แก่

3.2.1 จัดกิจกรรมบูรณาการทักษะการคิดแบบนิรนัย (Deductive) คือ

1) สอนวิธีใช้ทักษะการคิดโดยตรงให้ผู้เรียนเข้าใจขั้นตอนของ
 ทักษะการคิดนั้น ๆ ก่อน แล้วจึงให้ผู้เรียนฝึกใช้ทักษะการคิดนั้น ๆ โดยการเรียนรู้เนื้อหาสาระ

2) สอนวิธีใช้ทักษะการคิดโดยอ้อม คือ จัดกิจกรรมให้ผู้เรียน
 ดำเนินการคิดตามกระบวนการคิดที่เหมาะสมของทักษะการคิดที่ต้องการฝึกฝน โดยใช้เนื้อหา
 สาระเป็นสื่อเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งผู้เรียนจะได้เรียนรู้วิธีการคิดนั้น ๆ ไปในตัว ขณะเดียวกัน
 ผู้เรียนก็ได้เรียนรู้เนื้อหาสาระที่กำหนดอย่างเข้าใจด้วย

3.2.2 จัดกิจกรรมบูรณาการทักษะการคิดแบบอุปนัย (Inductive) คือ
 การปล่อยให้ผู้เรียนดำเนินการคิดไปตามความคิด ความสามารถของตน แล้วใช้ประสบการณ์ที่
 เกิดขึ้นเป็นบทเรียนนำไปสู่ความเข้าใจว่า การดำเนินการคิดที่เหมาะสม ควรเป็นเช่นไร โดยครู
 ผู้สอนทำหน้าที่กระตุ้นการคิด และช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในทักษะการคิดนั้น ๆ

4. วัดและประเมินผลการเรียนรู้ มี 2 ส่วน ดังนี้

4.1 วัด และประเมินทักษะการคิด โดยการสังเกต สอบถาม หรือใช้แบบวัด
 กระบวนการในการคิดของผู้เรียน และกำหนดเกณฑ์การประเมินให้ชัดเจน

4.2 วัด และประเมินผลการคิด โดยการให้คะแนนผลงาน/ชิ้นงาน ที่เป็น
 ผลของการคิดซึ่งควรมีการกำหนดเกณฑ์การประเมินให้ชัดเจนเช่นเดียวกัน

กระทรวงศึกษาธิการ (2549 : 5) ได้กำหนดให้โรงเรียนนำกระบวนการเรียนการ
 สอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ไปใช้ในการออกแบบกิจกรรมการ

เรียนการสอน เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และมีเกิดการคิดวิเคราะห์ กระบวนการเรียนการสอนมี 2 ลักษณะ คือ

1. กระบวนการเรียนการสอนทั่วไป (Generic Learning) เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ใช้กับทุกกลุ่มสาระ เช่น กระบวนการกลุ่ม กระบวนการสืบเสาะ กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการเสริมสร้างค่านิยม กระบวนการวิจัย กระบวนการเชิงเหตุผล กระบวนการคิดวิเคราะห์ กระบวนการไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เป็นต้น

2. กระบวนการเรียนการสอนเฉพาะ (Specific Learning) เป็นกระบวนการตามธรรมชาติของศาสตร์ซึ่งจะใช้ในการเรียนการสอนเฉพาะของกลุ่มสาระการเรียนรู้ นั้น เช่น

2.1 กลุ่มภาษา (ไทย, อังกฤษ) เน้นกระบวนการสื่อความหรือทักษะทางภาษาหรือกระบวนการทางภาษา กระบวนการอ่าน กระบวนการฟัง กระบวนการพูด กระบวนการเขียน กระบวนการดูหรือพินิจ (Viewing) กระบวนการคิดวิเคราะห์เชิงตรรกะ ฯลฯ

2.2 กลุ่มคณิตศาสตร์ เน้นกระบวนการทางคณิตศาสตร์ ทักษะการคิดคำนวณ กระบวนการเชิงเหตุผล กระบวนการคิดวิเคราะห์ในเชิงตรรกะ

2.3 กลุ่มวิทยาศาสตร์ เน้นทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการคิดวิเคราะห์ กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการสืบเสาะ กระบวนการฝึกปฏิบัติทางเทคโนโลยี กระบวนการทดลอง ฯลฯ

2.4 กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เน้นกระบวนการจัดเวลาทางสังคม กระบวนการสืบสวน/สอบสวน กระบวนการสืบค้น กระบวนการทางจริยธรรม กระบวนการพัฒนาค่านิยม กระบวนการการประชาธิปไตย วิธีการทางประวัติศาสตร์ กระบวนการทางภูมิศาสตร์ กระบวนการการคิดวิเคราะห์ กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการเชิงระบบ ฯลฯ

2.5 กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา เน้นทักษะชีวิต ทักษะทางสุขภาพกระบวนการฝึกปฏิบัติทางพลศึกษา กระบวนการคิดวิเคราะห์ ฯลฯ

2.6 กลุ่มศิลปะ เน้นกระบวนการฝึกปฏิบัติทางทัศนศิลป์ กระบวนการฝึกปฏิบัติทางดนตรี (ไทยสากล) และกลุ่มการทำงานอาชีพและเทคโนโลยี เน้นกระบวนการทำงาน ทักษะการจัดการ กระบวนการแก้ปัญหา การออกแบบเทคโนโลยี กระบวนการฝึกปฏิบัติทางเทคโนโลยี ฯลฯ

สรุปได้ว่า การสอนเพื่อส่งเสริมพัฒนาการคิดวิเคราะห์นั้นผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้หลากหลาย ได้แก่ การศึกษาจากประสบการณ์ตรง การใช้สื่อกระตุ้น การศึกษด้วยตนเอง เป็นต้น

3.8 การประเมินผลการคิดวิเคราะห์

สมรรถภาพการคิดก่อนข้างจะเป็นนามธรรม จึงวัดค่อนข้างยาก อย่างไรก็ตาม การวัด และประเมินผลความสามารถด้านการคิดสามารถทำได้หลายวิธี ซึ่งจำแนกได้เป็น 2 ประเภท (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ม.ป.ป. : 17 ; อ้างถึงในอุษณีย์ โพธิสุข และคณะ) ได้แก่

1. การวัด และประเมินผลทางการศึกษา และจิตวิทยา โดยใช้วิธีการศึกษา ลักษณะการคิดนั้น ๆ ก่อน และวัดคุณลักษณะภายในของมนุษย์ คือ เริ่มศึกษา และวัดระดับเขาวินิจฉัย ศึกษาเกี่ยวกับสมอง ซึ่งมีลักษณะขององค์ประกอบ และความสามารถของสมองที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคล และสามารถวัดได้โดยการใช้แบบทดสอบมาตรฐาน ที่เป็น การวัดบุคลิกภาพ วัดความถนัดวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาต่าง ๆ และวัดความสามารถทางการคิดทั่วไป และการคิดเฉพาะด้าน ซึ่งแบบทดสอบดังกล่าว จัดกลุ่มได้เป็น 2 ประเภท คือ

1.1 แบบทดสอบที่มีผู้สร้างไว้แล้ว เป็นแบบทดสอบมาตรฐานที่ใช้อยู่ทั่วไป ที่นักวิชาการ หรือผู้เชี่ยวชาญสร้างขึ้น มีการหาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบเรียบร้อยแล้ว

1.2 แบบทดสอบความสามารถที่สร้างขึ้นเอง จะดำเนินการเมื่อแบบทดสอบมาตรฐานที่มีอยู่ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และความต้องการของการวัด ซึ่งแบบทดสอบที่สร้างขึ้นนี้ ใช้วัดความคิดตามแนวทางที่ผู้จัดทำต้องการนำไปใช้ โดยที่ก่อนนำไปใช้ ต้องผ่านกระบวนการหาคุณภาพของแบบทดสอบให้สมบูรณ์ก่อน เช่นเดียวกัน

2. การวัดและประเมินผลจากการปฏิบัติจริง เป็นการวัดการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันหรือในชั้นเรียน ซึ่งต้องมีการกำหนดเกณฑ์การประเมินให้ชัดเจน และใช้วิธีการวัดร่วมกันหลาย ๆ วิธี เช่น ใช้การสังเกต การเข้าร่วมกิจกรรม การแสดงออกทางการคิด การแก้ปัญหา การประเมินตนเอง และประเมินผลงาน เป็นต้น ก่อนจะตัดสินความสามารถของผู้เรียน การประเมินด้วยแบบทดสอบ ที่ใช้วัดการคิดทั่ว ๆ ไป เช่น

2.1 วัดความสามารถในการสรุปอ้างอิง (Inference) เป็นการวัดความสามารถในการตัดสินจำแนกความน่าจะเป็นของข้อสรุปว่า ข้อสรุปใดเป็นจริง หรือ

เป็นเท็จ จากสถานการณ์ที่กำหนดให้ โดยอาจจะให้มี 5 ตัวเลือก คือ เป็นจริง (True) น่าจะเป็นจริง (Probably true) ข้อมูลที่ให้ไม่เพียงพอ (Insufficient data) น่าจะเป็นเท็จ (Probably false) และเป็นเท็จ (False)

2.2 ความสามารถในการระบุข้อตกลงเบื้องต้น (Recognition of assumption) เป็นการวัดความสามารถในการจำแนกว่า ข้อความใด เป็นข้อตกลงเบื้องต้น หรือ ไม่ใช่ข้อตกลงเบื้องต้น จากสถานการณ์ที่กำหนดให้ โดยให้ผู้ตอบพิจารณาตัดสินว่า ข้อความใดใช่ หรือ ไม่ใช่ข้อตกลงเบื้องต้นจากสถานการณ์ที่กำหนดให้

2.3 ความสามารถตามวิธีการ “นิรนัย(Deduction)” เป็นการวัดความสามารถในการหาข้อสรุปอย่างสมเหตุ สมผลจากข้ออ้าง โดยใช้หลักตรรกศาสตร์ ลักษณะของแบบทดสอบ จะกำหนดข้ออ้างมาให้ 1 ย่อหน้า แล้วมีข้อสรุปให้เลือกตอบ 2-3 ข้อ สำหรับ 1 ข้ออ้าง จากนั้นให้ผู้ตอบตัดสินว่า ข้อสรุปในแต่ละข้อ ข้อใดเป็นไปได้ หรือเป็นไปได้ ไม่ได้ตามข้ออ้างที่กำหนดให้

2.4 ความสามารถในการแปลความ(Interpretation) เป็นการวัดความสามารถในการให้น้ำหนักแก่ข้อมูล หรือหลักฐาน เพื่อการตัดสินความเป็นไปได้ของข้อสรุป ลักษณะของแบบทดสอบ มีการกำหนดสถานการณ์ให้ แล้วมีข้อสรุป สถานการณ์ละ 2-3 ข้อ แล้วให้ผู้ตอบพิจารณาตัดสินว่า ข้อสรุปแต่ละข้อ ข้อใดน่าเชื่อถือ หรือไม่น่าเชื่อถือ จากสถานการณ์ที่กำหนดให้

2.5 ความสามารถในการประเมินข้อโต้แย้ง (Evaluation of arguments) เป็นการวัดความสามารถในการจำแนกการให้เหตุผลว่า สิ่งใดสมเหตุสมผล ลักษณะแบบทดสอบ เป็นการกำหนดประเด็นปัญหาสำคัญให้ แล้วมีคำตอบที่มีเหตุผลกำกับ โดยที่ผู้ตอบต้องพิจารณาตัดสินว่าคำตอบใด มีความสำคัญ เกี่ยวข้องโดยตรงกับคำถามหรือไม่ และให้เหตุผลประกอบ การประเมินด้วยแบบทดสอบความสามารถในการคิดเฉพาะด้าน เป็นแบบทดสอบที่มุ่งวัดความสามารถทางการคิด หรือวัดทักษะการคิดที่ฝึกให้กับผู้เรียน โดยเฉพาะ ไม่ได้วัดเนื้อหาสาระ ของวิชา ซึ่งในการจัดการเรียนรู้โดยปกติ ผู้สอนจะวัดความสามารถของผู้เรียนตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง แต่ผู้สอนก็สามารถที่จะวัดความสามารถด้านการคิดของผู้เรียนด้วยก็ได้ อย่างไรก็ตาม ตามหลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้สอนควรใช้วิธีการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนหลายวิธี เช่น ทดสอบ สังเกตการปฏิบัติงาน ผลงาน แฟ้มสะสมงาน และให้ผู้ประเมินหลายกลุ่ม เช่น นักเรียน ครู ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้อง ก่อนที่จะตัดสินความสามารถของผู้เรียนในแต่ละผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง การประเมินผลการเรียน

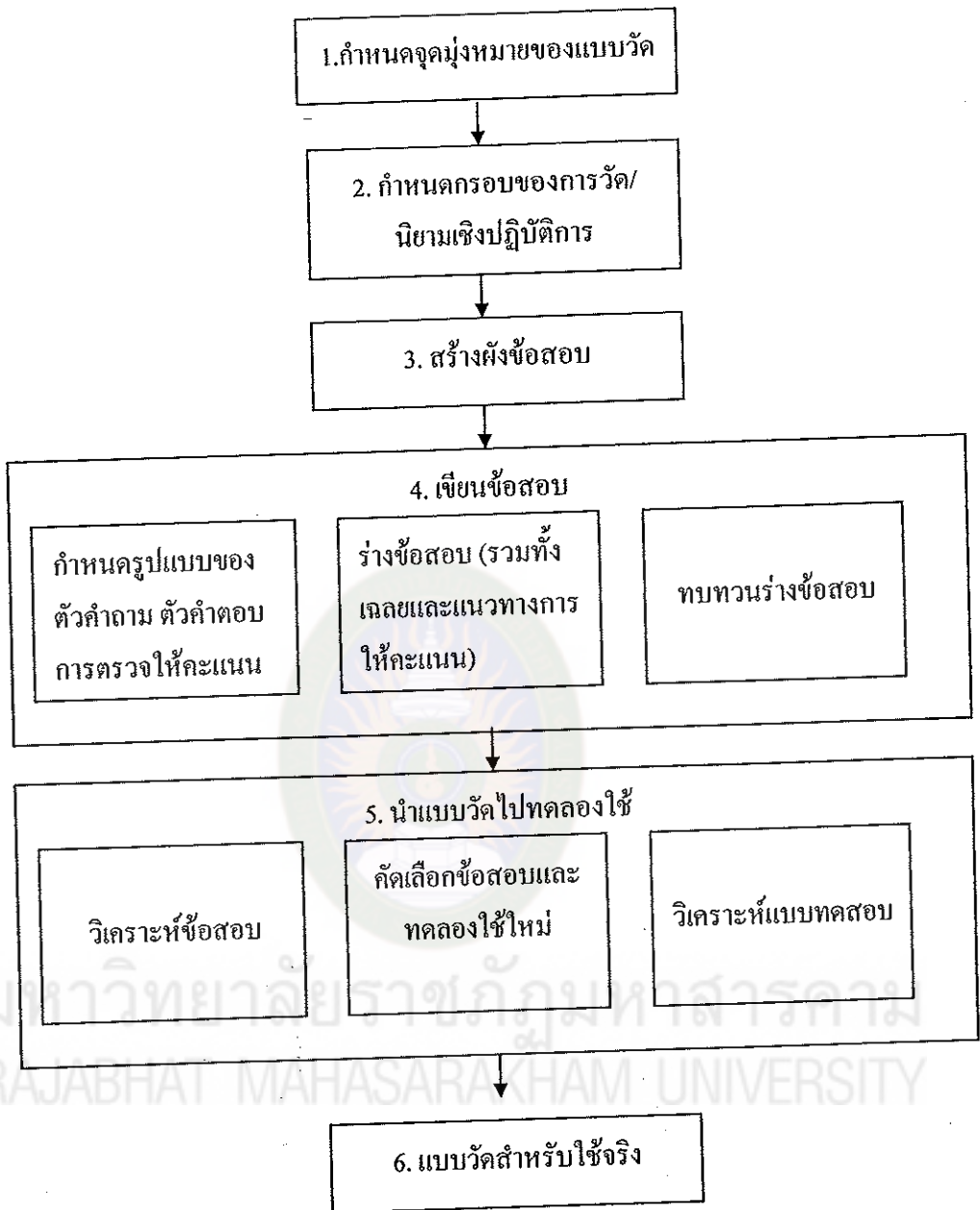
เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ตามผลการเรียนรู้ ที่คาดหวังของวิชา หรือจุดประสงค์
ปลายทางของวิชา ในแต่ละหน่วย หรือแต่ละครั้งที่สอน แล้วแต่ผู้สอนจะวางแผนการ
ประเมินผลไว้ หรือการประเมินความสามารถการคิด หรือทักษะการคิด ในปัจจุบัน จะเน้นการ
ประเมินผลตามสภาพจริง(Authentic assessment) ซึ่งจะช่วยให้ครูผู้สอนได้ทราบความสามารถที่
แท้จริงของผู้เรียนได้ หรือผู้เรียนได้มีโอกาสดแสดงความสามารถที่แท้จริงได้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 : 31) ได้กล่าวถึงขั้นตอน
การพัฒนาแบบวัดความสามารถทางการคิดวิเคราะห์ ดังแผนภูมิที่ 2

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แผนภูมิที่ 2 ขั้นตอนการพัฒนาความสามารถทางการคิดวิเคราะห์
(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2549 : 31)

3.9 แนวคิด ทฤษฎี หลักการการดำเนินงานด้านการคิดวิเคราะห์
ประเวศ วะสี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2549 : 15-17)

ได้เห็นแนวทางที่จะทำให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ไว้ ดังนี้

1. ฝึกสังเกต สังเกตในสิ่งที่เราเห็นหรือสิ่งแวดล้อม
2. ฝึกบันทึก เมื่อสังเกตอะไรได้แล้วควรบันทึก โดยการวาดรูปหรือบันทึกข้อความ ถ่ายภาพ ถ่ายวิดีโอ
3. ฝึกการนำเสนอต่อที่ประชุมกลุ่ม เมื่อมีการทำงานกลุ่มต้องฝึกการนำเสนองานต่อที่ประชุมกลุ่ม
4. ฝึกการฟัง เพราะถ้าเรารู้จักฟังผู้อื่นทำให้เราฉลาดขึ้น
5. ฝึกบุจกชา-วิศนา เมื่อมีการนำเสนอและฟังแล้วต้องฝึกการถาม-ตอบเพื่อเป็นการฝึกใช้เหตุผลวิเคราะห์ สังเคราะห์ ทำให้เกิดความแจ่มแจ้งให้เรื่องนั้น ๆ
6. ฝึกตั้งสมมติฐานและตั้งคำถาม เวลาเรียนรู้อะไรไปแล้วเราต้องสามารถตั้งคำถามได้ว่า สิ่งนี้คืออะไร สิ่งนั้นเกิดจากอะไร อะไรมีประโยชน์ ทำอย่างไรจึงจะสำเร็จ
7. ฝึกการค้นหาคำตอบ เมื่อมีคำถามแล้ว ควรไปค้นหาคำตอบจากหนังสือ จากตำรา จากอินเทอร์เน็ต หรือ ไปคุยกับคนเฒ่า คนแก่ การค้นหาคำตอบ จะทำให้เราได้ความรู้
8. การวิจัย การวิจัยเพื่อหาคำตอบเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ทุกระดับ
9. การเชื่อมโยงบูรณาการ เมื่อเรียนรู้อะไรมาอย่าให้ความรู้ที่แยกเป็นส่วน ๆ แต่ควรเชื่อมโยงเป็นบูรณาการให้เข้ากันทั้งความรู้เก่าและความรู้ใหม่
10. ฝึกการเขียนเรียบเรียงทางวิชาการ เป็นการเรียบเรียงความคิดให้ประณีตขึ้น เป็นการพัฒนาความรู้ ความสามารถของตนเอง และยังเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ของผู้อื่นในวงกว้างออกไป

เชิดศักดิ์ โฆวาสินธุ์ (2530 : 39) กล่าวว่า แนวทางที่นักการศึกษาใช้ในการวิจัยและทดลองเพื่อพัฒนาการคิดมีอยู่ 3 แนวทาง คือ

1. การสอนเพื่อให้เกิด (Teaching for thinking) เป็นการสอนที่เน้นในด้านเนื้อหาวิชาการ โดยมีการปรับเปลี่ยนเพื่อเพิ่มความสามารถในการคิดของผู้เรียน
2. การสอนคิด (Teaching of thinking) เป็นการสอนที่เน้นเกี่ยวกับกระบวนการทางสมองที่นำมาใช้ในการคิดโดยเฉพาะ เป็นการปลูกฝังทักษะการคิดโดยตรง ลักษณะของงานที่นำมาใช้ไม่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาวิชาการในโรงเรียน แนวการสอนจะแตกต่างกันไปตามทฤษฎีและความเชื่อพื้นฐานของแต่ละคน

3. การสอนเกี่ยวกับการคิด (Teaching about thinking) เป็นการสอนที่เน้นการใช้ทักษะการคิดเป็นเนื้อหาสาระของการสอน โดยให้ผู้เรียนได้รู้และเข้าใจกระบวนการคิดของตนเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เรียกว่า Metacognition คือ รู้ว่าตนเองรู้อะไร ต้องการอะไร ยังไม่รู้อะไร ตลอดจนสามารถควบคุมและตรวจสอบความคิดของตนเองได้

ทิสนา แชมมณี (2547 : 20) กล่าวว่า การบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาความสามารถการคิดของผู้เรียน มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ซึ่งแนวทางการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการพัฒนาความสามารถการคิด มีดังนี้

การเตรียมการ

1. จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศของผู้เรียนเป็นรายบุคคลเกี่ยวกับความสามารถด้านการคิด
2. พัฒนาครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ให้เกิดความตระหนัก มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานการคิด แนวทางการส่งเสริม และพัฒนาการคิด และการวัดผลประเมินผลความสามารถในการคิด
3. จัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริม และพัฒนาความสามารถด้านการคิดของผู้เรียน เช่น คณะกรรมการปฏิบัติการเรียนรู้สู่ผู้ฝึกคิด
4. ร่วมกันจัดเตรียมสื่อ/นวัตกรรม เครื่องมือสำหรับกรวัด และประเมินผลความสามารถในการคิด
5. จัดทำแผนปฏิบัติการ “การส่งเสริม และพัฒนาความสามารถการคิด” ของสถานศึกษาทั้งการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ และการจัดกิจกรรมส่งเสริมการคิด

การดำเนินการ

1. ประชุมชี้แจงครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เกี่ยวกับแผนปฏิบัติการส่งเสริม และพัฒนาความสามารถการคิด และมอบหมาย แต่งตั้งบุคลากรในการดำเนินการส่งเสริมการคิด
2. บุคลากรแต่ละฝ่ายดำเนินการตามภารกิจ และบทบาทหน้าที่ที่กำหนด ดังนี้
  - 2.1 จัดทำหลักสูตรที่มุ่งเน้นพัฒนาความสามารถการคิด โดยผนวกเป็นวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาด้วย

2.1 จัดการเรียนรู้ตามแนวการปฏิรูปการเรียนรู้ ที่มุ่งเน้นพัฒนาความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดสร้างสรรค์

2.3 จัดบรรยากาศ และแหล่งการเรียนรู้ที่เอื้อ/ส่งเสริมการพัฒนาความสามารถการคิดของผู้เรียน เช่น จัดกิจกรรมส่งเสริมการคิดร่วมกับท้องถิ่น โดยให้ผู้เรียนคิดวางแผน และดำเนินการเอง จัดให้มีแหล่งศึกษาค้นคว้า แหล่งการเรียนรู้ที่ทำทนาย/ช่วยทำให้เกิดการคิด จัดให้มีเกม/กิจกรรมต่าง ๆ ที่พัฒนาการคิด จัดให้มีการแข่งขันตอบปัญหา จัดประกวดผลงานที่เกิดจากการคิด ประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ ประกวดคำขวัญส่งเสริมการคิด และทำป้ายปิดประกาศในบริเวณ โรงเรียน การจัดทำโครงการต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการคิด ฯลฯ

2.4 จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยอาจจะจัดเป็นชมรม จัดเป็นกลุ่มสนใจ จัดกิจกรรมสร้างเครือข่ายนักคิด ให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์/ผลงานการคิด กิจกรรมแนะแนวพัฒนาการคิดกิจกรรมส่งเสริมศักยภาพผู้มีความสามารถพิเศษ กิจกรรมการเรียนรู้แบบพหุปัญญา ฯลฯ

2.5 จัดให้มีการนิเทศภายใน ที่มุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้ที่มีการพัฒนาความสามารถทางการคิดให้กับผู้เรียน

2.6 พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาให้ยั่งยืนทั้งระบบ มีการพัฒนาระบบการบริหาร จัดการ การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่พัฒนาความสามารถการคิดให้กับผู้เรียน

3. ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง

4. นำผลการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินมาปรับปรุง และพัฒนาการส่งเสริมการคิดให้กับผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

5. สรุป และรายงานผลต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง และสาธารณชน
กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 38) จึงได้กำหนดแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาและแผนปฏิบัติการ ตามบริบทของแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา โดยอยู่ภายใต้กรอบกลยุทธ์และกิจกรรมเพื่อนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาในทิศทางเดียวกันเกี่ยวกับการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ ดังนี้

1. โรงเรียนที่เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์มีการบริหารจัดการ โรงเรียนส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ใน 9 ด้าน ได้แก่

1.1 จัดให้มีจัดสภาพแวดล้อม บรรยากาศทางกายภาพห้องเรียน

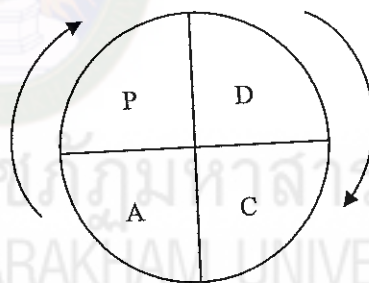
- 1.2 สนับสนุนทรัพยากร จัดปัจจัยเอื้อต่อการคิดของครู/นักเรียน
  - 1.3 ประสานเครือข่ายชุมชน
  - 1.4 สร้างครูแกนนำการคิด
  - 1.5 พัฒนาบุคลากร
  - 1.6 การนิเทศ กำกับติดตามและประเมินผล
  - 1.7 จัดหลักสูตรสถานศึกษา มุ่งเน้นพัฒนาการคิด ในรายวิชา/กิจกรรม
- พัฒนาผู้เรียน/หน่วยการเรียนรู้
- 1.8 กำหนดนโยบาย, วิสัยทัศน์เน้นการพัฒนาการคิด
  - 1.9 ด้านการให้อิสระแก่ครูในการสอนคิด
2. ลักษณะของผู้บริหาร โรงเรียน เป็นองค์ประกอบสำคัญของ โรงเรียนที่เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ ได้แก่ มีภาวะผู้นำทางวิชาการ มุ่งองค์ความรู้เรื่องการคิด มุ่งมั่นพัฒนาการคิด มีวิสัยทัศน์การคิด เป็นแบบอย่างนักคิด มีเมตตา มีความยุติธรรม มีการทำงานเป็นระบบ
3. ความสามารถครู เป็นความรู้ความสามารถของครูหรือคุณสมบัติที่มีอยู่ในตัวครูด้านการคิดวิเคราะห์ ซึ่งอำนวยความสะดวกสามารถดำเนินการสอนคิดวิเคราะห์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความสามารถครูด้านการคิดวิเคราะห์ครู มีองค์ประกอบสำคัญ คือ มุ่งองค์ความรู้ทักษะการคิด จิตวิทยา การใช้แรงเสริมทางบวก กระตุ้นให้นักเรียนคิด สามารถจัดการเรียนรู้เน้นการคิด ใช้แหล่งการเรียนรู้เน้นการคิดเหมาะสม จัดบรรยากาศส่งเสริมการคิด การใช้คำถามกระตุ้นการคิดนักเรียน มีเทคนิคการสอนชัดเจนเหมาะสมกับสถานการณ์และนักเรียน การจัดการห้องเรียน ออกแบบการสอนและให้อิสระในการคิดแก่นักเรียน
4. ลักษณะนิสัยครู เป็นคุณสมบัติของครูด้านคุณธรรม จริยธรรม อารมณ์ ความคิดและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียน ได้แก่ ใจเย็น มีอารมณ์ขัน ใฝ่หาความรู้ ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น อดทน อดกลั่น ไม่สกดทับความคิดนักเรียน เป็นแบบอย่างของผู้ที่คิดอย่างเป็นระบบ มีความเมตตา รักและเอาใจใส่นักเรียนทั่วถึง มีความรู้ด้านจิตวิทยาพัฒนาการของเด็ก คิดทางบวก รักความก้าวหน้า พัฒนาตนเอง เชื่อว่าเด็กทุกคนเรียนรู้ได้ มีนิสัยการคิด คิดเป็นระบบ คิดริเริ่มสร้างสรรค์ และชอบปรับปรุงเปลี่ยนแปลง
4. แนวคิด ทฤษฎี หลักการการบริหารเชิงคุณภาพในสถานศึกษา

4.1 ความหมาย

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2543 : 24) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารเชิงคุณภาพในสถานศึกษา หมายถึง การมุ่งเน้นคุณภาพการศึกษาผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้บุคลากรทุกคนทุกฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง และมุ่งหวังผลการพัฒนาผู้เรียน (Out come) ในระยะยาวด้วยการสร้างคุณค่า ความเชื่อมั่นให้แก่ผู้เรียน ผู้ปกครอง บุคลากรในชุมชนให้ยอมรับฟังพอใจและเห็นคุณค่าของการศึกษา ตลอดจนชุมชน สถาบันและสังคม ต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

4.2 กระบวนการบริหารเชิงคุณภาพ

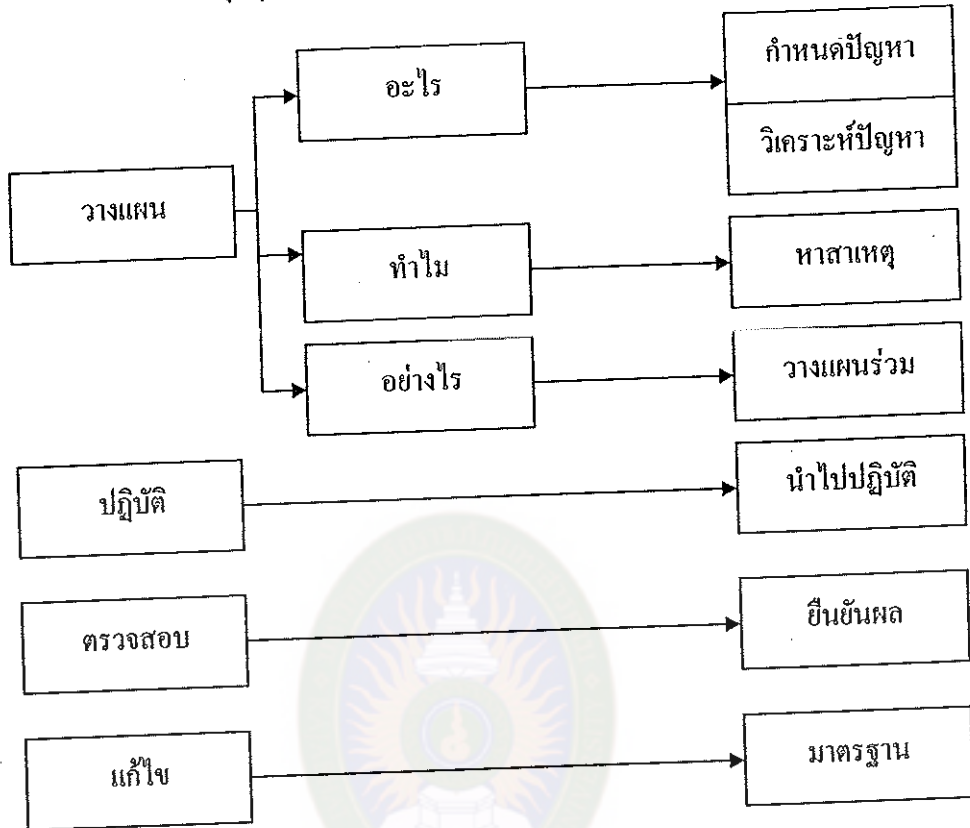
การบริหารเชิงคุณภาพ (Quality Management) เป็นกระบวนการพัฒนางาน เป็นแนวคิดการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา ให้การจัดการศึกษาไปสู่คุณภาพและมาตรฐาน กระบวนการบริหารเชิงคุณภาพตามวงจรควบคุมคุณภาพของเดมมิ่ง (Deming Cycle or Quality Control Circle : PDCA) ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การดำเนินงานตามแผน (Do) การตรวจสอบ (Check) และ การปรับปรุง (Action) (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. 2543 : 24) ดังแผนภูมิที่ 3

แผนภูมิที่ 3 วงจรกระบวนการบริหารของเดมมิ่ง
(หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. 2543 : 24)

วงจรควบคุมคุณภาพ PDCA มีภารกิจหลัก 4 ขั้นตอน ดังแผนภูมิที่ 4

แผนภูมิที่ 4 กระบวนการ PDCA

(หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. 2543 : 24)

แต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้ (สมศักดิ์ สิ้นธุระเวช. 2542 : 14)

ขั้นที่ 1 การวางแผน (Plan)

การวางแผนเป็นกระบวนการพัฒนาความคิดนำไปสู่การปฏิบัติจริงบนพื้นฐานความเป็นจริง ความเป็นไปได้ และการตัดสินใจลงมือปฏิบัติ เป็นกระบวนการแก้ปัญหาด้วยการกระทำให้พร้อมในการเริ่มต้นลงมือปฏิบัติ (Do) แผนงานที่ดี มีลักษณะ 5 ประการ

1. ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาบนพื้นฐานความเป็นจริง เช่น วิเคราะห์จัดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรคปัญหา
2. กำหนดขอบเขตของปัญหาให้ชัดเจน

3. กำหนดนโยบาย เป้าหมาย วัตถุประสงค์ให้ชัดเจน เช่น กำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) พันธกิจ (Mission) นโยบาย (Policy) เป้าหมาย (Goal) วัตถุประสงค์ (Objective)

4. กำหนดแนวทางวิธีปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย

ขั้นที่ 2 ปฏิบัติ (Do)

เป็นการลงมือกระทำตามแผนงาน โครงการที่ตั้งเอาไว้ ซึ่งประกอบด้วย

1. วางกำหนดการ ปฏิทินการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ปฏิบัติไปตาม

กำหนดเวลา

2. แยกกิจกรรมที่ต้องกระทำตามกำหนดเวลา ซึ่งอาจจะต้องมีกิจกรรม

หลาย ๆ อย่างร่วมกัน

3. จัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ไปสู่การปฏิบัติในกิจกรรมนั้น ๆ

4. จัดกิจกรรมตามแบบเมทริกซ์ (Matrix Management) เพื่อดึงเอาผู้เชี่ยวชาญเข้ามีส่วนร่วม ทำให้สามารถมองปัญหาได้กว้างขึ้น แก้ปัญหาได้ดีขึ้น

5. พัฒนาขีดความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่น การเข้าใจ เหตุผลการทำงานร่วมกัน การร่วมกันใช้ดุลยพินิจตัดสินใจหาร่วมกัน การพัฒนาการทำงาน เป็นหมู่คณะ

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบ (Check)

เป็นกระบวนการนิเทศติดตามผลเพื่อให้เข้าใจกระบวนการที่เป็นอยู่ การตรวจสอบจะทำให้รับรู้สภาพการณ์ของงานที่เป็นอยู่ เปรียบเทียบกับสิ่งที่วางแผนเอาไว้ ดังกระบวนการต่อไปนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ของการตรวจสอบให้ชัดเจน

2. รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

3. พิจารณากระบวนการทำงานเป็นตอน ๆ เทียบกับผลงานที่วางแผนไว้

4. การรายงานผลเสนอผลการประเมิน รวมทั้งมาตรการป้องกัน ความผิดพลาดหรือ ความล้มเหลว รายงานเป็นทางการอย่างสมบูรณ์ หรือรายงานแบบย่ออย่างไม่เป็นทางการก็ได้

ขั้นที่ 4 การปรับปรุงพัฒนา (Action)

คือการแก้ปัญหาคือผลของการตรวจสอบ หากพบว่า เกิดข้อบกพร่องขึ้น งานที่ได้ไม่ตรงตามเป้าหมาย หรือผลงานไม่ได้มาตรฐาน ให้ดำเนินการแก้ไขปัญหาไปตามลักษณะของปัญหาที่พบ ถ้าผลงานเบี่ยงเบนไปจนเป้าหมาย ต้องแก้ไขที่ต้นเหตุ ถ้าพบความผิดปกติใด ๆ

1. ให้สอบสวนค้นหาสาเหตุของปัญหา แล้วป้องกัน เพื่อมิให้เกิดความผิดปกติขึ้น
2. การย้ายนโยบาย เมื่อมั่นใจว่านโยบายเดิมคืออยู่แล้ว
3. การพิจารณากระบวนการทำงานเป็นตอน ๆ เทียบกับผลงานที่วางเอาไว้
4. สรุปรายงานผล ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ การปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ของทุกระดับที่เชื่อมโยงกับผู้นำระดับต่าง ๆ

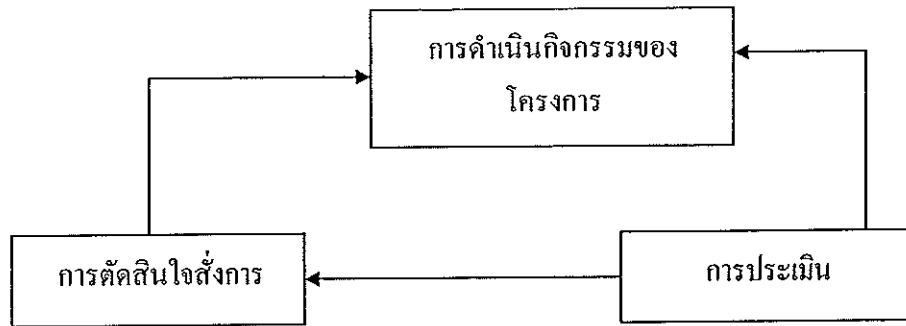
5. แนวคิด ทฤษฎี หลักการเกี่ยวกับทฤษฎีชิปปี้ โมเดล

5.1 ความเป็นมาของทฤษฎี

ทฤษฎีชิปปี้ พัฒนาขึ้นโดยสตัฟเฟิลบีม เขาได้เขียนหนังสือชื่อ "Educational Evaluation and Decision Making" หนังสือเล่มนี้เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในวงการศึกษาของไทย เพราะได้ให้แนวคิดและวิธีการทางการวัดผลและประเมินผลการศึกษาไว้ อย่างน่าสนใจและทันสมัยด้วยนอกจากนั้น สตัฟเฟิลบีมก็ได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับการประเมินรูปแบบการประเมินอีกหลายเล่มอย่างต่อเนื่อง จึงกล่าวได้ว่าท่านผู้นี้เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทฤษฎีการประเมินจนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในปัจจุบัน (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2544 : 166 ; อ้างอิงมาจาก Stufflebeam, 1985 : 159)

แนวคิดของสตัฟเฟิลบีมมีลักษณะที่แบ่งแยกบทบาทของการทำงานระหว่างฝ่ายประเมินกับฝ่ายบริหารออกจากกันอย่างชัดเจน กล่าวคือ ฝ่ายประเมินมีหน้าที่ระบุ จัดหา และนำเสนอ สารสนเทศให้กับฝ่ายบริหาร ส่วนฝ่ายบริหารนั้นมีหน้าที่เรียกหาและนำผลการประเมินที่ได้นั้น ไปใช้ประกอบการตัดสินใจเพื่อกำหนดกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวข้องตามควรแก่กรณี

ทั้งนี้ในส่วนที่เป็นรายละเอียดของการประเมินตามนิยามของสตัฟเฟิลบีมนั้น สามารถถ่ายทอดเป็นโมเดลพื้นฐานได้ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2544 : 166 ; อ้างอิงมาจาก Worthen and Sanders, 1973 : 134) ดังแผนภูมิที่ 5

แผนภูมิที่ 5 โมเดลพื้นฐานของสตัฟเฟิลบีม
(สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. 2544 : 166)

การประเมินตามโมเดลของสตัฟเฟิลบีมนั้น สามารถสรุปการประเมินเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. กำหนดหรือระบุข้อมูลที่ต้องการ
2. การเก็บรวบรวมข้อมูล
3. วิเคราะห์และจัดสรรสารสนเทศเพื่อนำเสนอฝ่ายบริหาร

5.2 องค์ประกอบของการประเมินตาม CIPP Model

Stufflebeam (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. 2544 : 167-170 ; อ้างอิงมาจาก Stufflebeam. 1985 : 159) ได้แบ่งการประเมินออกเป็น 4 ประเภท คือ

5.2.1 การประเมินบริบทหรือสถานะแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินก่อนที่จะลงมือดำเนินโครงการใด ๆ หรือมีจุดมุ่งหมายเพื่อกำหนดหลักการและเหตุผลรวมทั้งเพื่อพิจารณาความจำเป็นที่จะต้องจัดทำโครงการดังกล่าว การชี้ประเด็นปัญหา ตลอดจนการพิจารณาความเหมาะสมของเป้าหมายของโครงการ

5.2.2 การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation : I) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาถึงความเหมาะสมเพียงพอของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการ ตลอดจนเทคโนโลยี และแผนของการดำเนินงาน

5.2.3 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) ส่วนนี้เป็นการประเมินเพื่อ

- 1) หาข้อบกพร่องของการดำเนินงาน โครงการเพื่อทำการแก้ไขให้สอดคล้องกับข้อบกพร่องนั้น ๆ

- 2) หาข้อมูลประกอบการตัดสินใจที่จะสั่งการเพื่อพัฒนางานต่าง ๆ
- 3) บันทึกภาวะของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไว้เป็นหลักฐาน

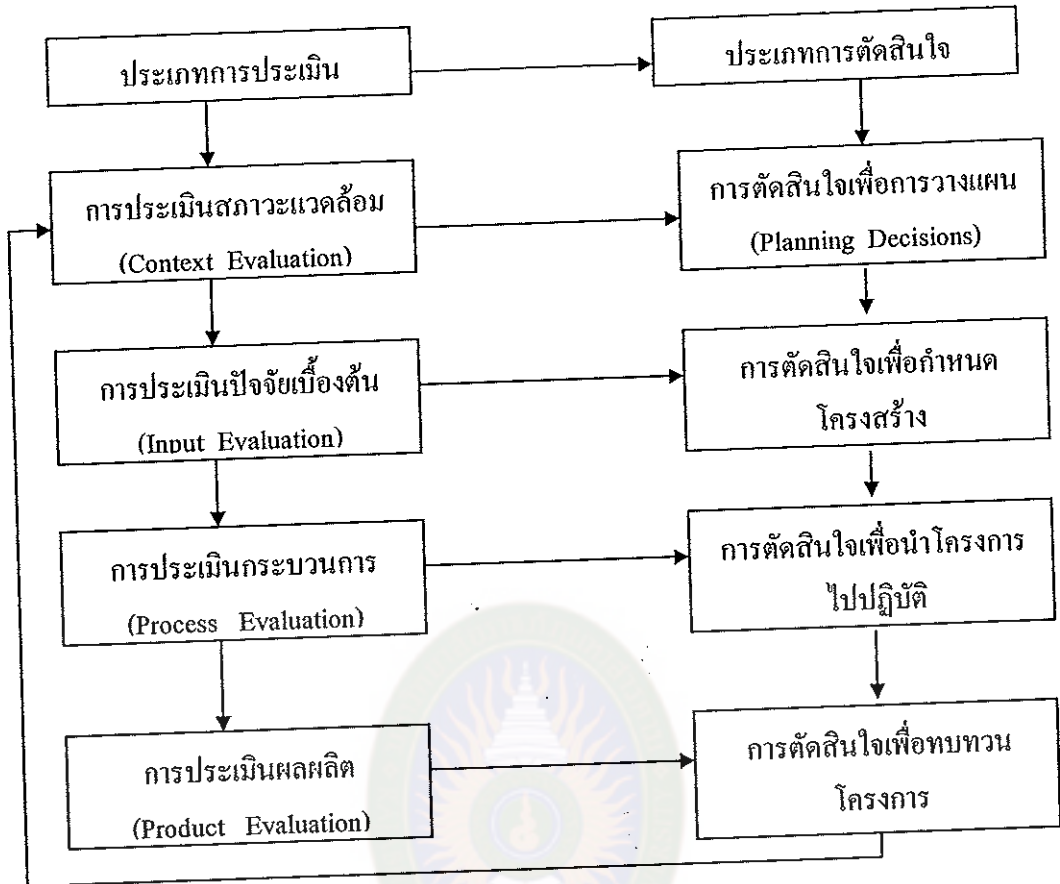
5.2.4 การประเมินผลผลิต (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นจากการทำโครงการกับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้แต่ต้น รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการบูม เลิก ขยายหรือปรับเปลี่ยนโครงการ

การจัดประเภทของการประเมินดังกล่าว แสดงถึงการประเมินที่พยายามให้ครอบคลุมกระบวนการทำงานในทุก ๆ ขั้นตอน ตามแนวคิดที่รู้จักกันดีในนามว่า “CIPP” สิ่งที่ควบคู่กับ

การประเมินทั้ง 4 ประเภทข้างต้น ได้แก่การตัดสินใจ เพื่อดำเนินการใด ๆ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้อีก 4 ประเภทเช่นกัน คือ

1. การตัดสินใจเพื่อการวางแผน การตัดสินใจที่อาศัยการประเมินสภาวะแวดล้อม มีบทบาทสำคัญที่การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการให้สอดคล้องกับแผนในการดำเนินงาน
2. การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ เป็นการตัดสินใจที่อาศัยการประเมินตัวป้อน มีบทบาทสำคัญคือการกำหนดโครงสร้างของแผนงานและขั้นตอนการทำงานต่าง ๆ ของโครงการ
3. การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ เป็นการตัดสินใจที่อาศัยการประเมินกระบวนการ มีบทบาทสำคัญคือควบคุมการทำงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดและเพื่อปรับปรุงแก้ไขแนวทางการทำงานให้ได้ผลดีที่สุด
4. การตัดสินใจเพื่อการทบทวนโครงการ เป็นการตัดสินใจที่อาศัยผลจากการประเมินที่เกิดขึ้น มีบทบาทหลักคือการตัดสินใจเกี่ยวกับการยุติ ล้มเลิก หรือขยายโครงการในช่วงเวลาต่อไป

แนวคิดและเป้าหมายของการประเมินผลตามที่สรุปเฟลปป์ได้เสนอมานี้แล้วนั้น ก็เพื่อประโยชน์ต่อการตัดสินใจในการดำเนินโครงการแต่ละประเภท จะเห็นได้ชัดว่าการประเมินแต่ละประเภทดังกล่าวจะต้องเอื้ออำนวยต่อการนำไปตัดสินใจ ดังแผนภูมิที่ 6

แผนภูมิที่ 6 แสดงความสัมพันธ์ของการตัดสินใจและประเภทของการประเมินตามโมเดลของสตีฟเฟิลดิม (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2544 : 167-170)

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2544 : 223-229) ได้กล่าวถึงการประเมินแบบชิปปีว่าแบบจำลองประเภทนี้ไม่เพียงแต่ประเมินว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่เท่านั้น แต่ยังเป็นการประเมินเพื่อให้รายละเอียดต่าง ๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการอีกด้วย โดยเฉพาะการประเมินโครงการประชุม ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบการประเมินความก้าวหน้าเพื่อบ่งชี้จุดเด่นจุดด้อยของการประชุม เพื่อนำผลไปปรับปรุงกิจกรรมแผนการประชุมได้ทันทั่วทั้งและมีการประเมินรวมสรุปหลังโครงการประชุมสิ้นสุดแล้ว เพื่อบ่งชี้ผลสัมฤทธิ์ของโครงการประชุมแบบจำลองที่เหมาะสมที่จะใช้เป็นกรอบความคิดในการประเมินแบบชิปปีจึงเป็นที่นิยมใช้ ทั้งนี้เพราะนักประเมินจะได้ข้อดี ข้อบกพร่อง และประสิทธิภาพของโครงการที่จะประเมินได้เป็นอย่างดี ซึ่งนับได้ว่าเป็นการรับข่าวสารแบบสะสมช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารเป็น

อย่างมากทั้งยังเป็นแบบจำลองที่เข้าใจง่ายสะดวกในการปฏิบัติ จึงเป็นที่นิยมกว้างขวางแบบจำลองซิปปี จะประเมินในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) ซึ่งจะช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนในการกำหนดวัตถุประสงค์
2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้างเพื่อกำหนดรูปแบบของโครงการ
3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการตัดสินใจในด้านการใช้เพื่อควบคุมการดำเนินการของโครงการ
4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) จะช่วยในการตัดสินใจเพื่อตัดสินใจและดูผลสำเร็จของโครงการ

การประเมินด้านต่าง ๆ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ

1. การประเมินบริบทหรือสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) การประเมินสถานะแวดล้อมเป็นรูปแบบพื้นฐานของการประเมินทั่วไป เป็นการประเมินเพื่อให้ได้มาซึ่งเหตุผล เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยจะเน้นในด้านความสัมพันธ์เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ความต้องการ และเงื่อนไขที่เป็นจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ยังช่วยในการวินิจฉัยปัญหา เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ การประเมินสถานะแวดล้อมนี้มีลักษณะเด่น ๆ ที่สำคัญมากมาย จัดเป็นการวิเคราะห์ห้ขนาดใหญ่ (Macro Analytic) เป็นการกำหนดขอบเขตของการประเมินการบรรยายและวิเคราะห์สภาพแวดล้อมนอกจากนี้ยังช่วยให้ทราบถึงตัวแปรที่เกี่ยวข้องและมีความสำคัญสำหรับการบรรลุเป้าหมายการประเมินสถานะแวดล้อมทำให้ได้มาซึ่งการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ โดยอาศัยการวินิจฉัยและการจัดเรียงลำดับปัญหาให้สอดคล้องกับความต้องการของที่ประชุมและสถานการณ์

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการจัดหาข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจความเหมาะสมของแผนงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้น โดยดูว่า ข้อมูลนั้นจะมีส่วนช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ ซึ่งมักจะประเมินในด้านต่าง ๆ คือ

- 2.1 ความสามารถของหน่วยงานหรือตัวแทนในการจัดโครงการ
- 2.2 ยุทธวิธีที่ใช้ในการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ
- 2.3 การได้รับความช่วยเหลือในด้านต่าง ซึ่งจะช่วยให้โครงการดำเนินไปได้ เช่น หน่วยงานที่จะช่วยเหลือ เวลา เงินทุน อาคารสถานที่ อุปกรณ์เครื่องมือ

ผลที่ได้จากการประเมินผลเบื้องต้น คือ การวิเคราะห์รูปแบบของวิธีการที่ใช้ในรูปของราคาและกำไร (Cost and Benefit) ที่จะได้รับ โดยการประเมินในด้านอัตราค่าจ้าง เวลา งบประมาณ วิธีการที่มีศักยภาพ

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เมื่อแผนการดำเนินการได้รับการอนุมัติและลงมือปฏิบัติ การประเมินกระบวนการจำเป็นต้องได้รับการเตรียมการเพื่อให้ข้อมูลย้อนหลัง (Feedback) แก่ผู้รับผิดชอบและผู้ดำเนินการทุกลำดับชั้น การประเมินกระบวนการมีวัตถุประสงค์ใหญ่ อยู่ 3 ประการ คือ

3.1 เพื่อหาและทำนายข้อบกพร่องของกระบวนการหรือการดำเนินการตามขั้นตอนที่วางไว้

3.2 เพื่อรวบรวมสารสนเทศสำหรับผู้ตัดสินใจวางแผน

3.3 เพื่อเป็นรายงานสะสมถึงการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) มีจุดหมายเพื่อวัดและแปลความหมายของความของความสำเร็จ ไม่เฉพาะเมื่อสิ้นสุดวัฏจักรของโครงการเท่านั้น แต่ยังคงมีความจำเป็นยิ่งในระหว่างการปฏิบัติตามโครงการด้วย

กล่าวโดยสรุป การประเมินโครงการตามรูปแบบของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) ที่เรียกว่า CIPP Model นั้น เป็นโครงการที่เป็นระบบสามารถที่จะประเมินโครงการได้ครบในทุก ๆ ด้านที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้ทราบได้ว่ามีส่วนใดบ้างของโครงการที่ใช้ได้ ส่วนใดบ้างที่บกพร่องและควรได้รับการแก้ไขเพื่อให้การดำเนินโครงการสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้รวมตลอดถึงการตัดสินใจยุติการดำเนินโครงการ เมื่อเห็นว่าการดำเนินการตามโครงการไม่สามารถที่จะบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการที่เกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการคิดวิเคราะห์ และแนวทางการบริหารจัดการเพื่อพัฒนานักเรียนด้านการคิดวิเคราะห์ สามารถสังเคราะห์ความสัมพัทธ์ ตามกรอบแนวคิดการวิจัย 9 ด้าน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี หลักการเกี่ยวกับการดำเนินงานพัฒนานักเรียนด้าน
การคิดวิเคราะห์และแนวทางการบริหารจัดการเพื่อพัฒนานักเรียนด้านการคิด
วิเคราะห์ ตามกรอบแนวคิดการวิจัย 9 ด้าน

สภาพการดำเนินงานพัฒนานักเรียนด้านการคิดวิเคราะห์	กระทรวงศึกษาธิการ	ทิศนา แชมมณี	วงจร P-D-C-A	CIPP Model
1. ด้านนโยบาย	✓	✓	✓	✓
2. ด้านการวางแผน	✓	✓	✓	✓
3. ด้านงบประมาณ	✓	✓	✓	✓
4. ด้านสภาพแวดล้อม	✓	✓	✓	✓
5. ด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์	✓	✓	✓	✓
6. ด้านบุคลากร	✓	✓	✓	✓
7. ด้านหลักสูตรสถานศึกษา	✓	✓	✓	✓
8. ด้านเครื่องมือวัดและการประเมินผล	✓	✓	✓	✓
9. ด้านการกำกับ ติดตาม	✓	✓	✓	✓

6. นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินการปรับแผนการดำเนินงานของแผนงาน/โครงการ ที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ ในปี พ.ศ.2552 ให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลที่ได้แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2551 ทั้งในส่วนของนโยบายเร่งด่วนที่จะดำเนินการในปีแรกและนโยบายที่จะดำเนินการในปี 2552 – 2554 โดยประสานกับสำนักงบประมาณเพื่อร่วมกันพิจารณาปรับแผนปฏิบัติงานและแผนการใช้จ่ายงบประมาณ พร้อมทั้งได้เสนอโครงการของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งที่เป็นโครงการสำคัญ (Flagship Project) และ โครงการตามนโยบายเพื่อบรรจุไว้ในแผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2552-2554 โดยมีวิสัยทัศน์ พันธกิจเป้าหมายการให้บริการ กลยุทธ์ เป้าหมายความสำเร็จ และมาตรการที่จะดำเนินการในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2552 : 6-9)

6.1 วิสัยทัศน์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นองค์กรหลักในการจัดและส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ประชากรวัยเรียนอย่างทั่วถึง และมีเศรษฐกิจพอเพียง และมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา

6.2 พันธกิจ

เพิ่มโอกาสทางการศึกษาแก่ประชากรวัยเรียนทุกคน ให้ได้รับการพัฒนาเป็นบุคคลที่มีความรู้และคุณลักษณะตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยระบบการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

6.3 เป้าหมายการให้บริการ

6.3.1 ด้านโอกาสทางการศึกษา

1) ประชากรในวัยเรียนได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียมทั่วถึงและได้รับโอกาสในการศึกษาปฐมวัยอย่างน้อย 1 ปี ก่อนเข้าเรียนในระดับการศึกษาภาคบังคับ

2) ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส และผู้เรียนในเขตพื้นที่พิเศษได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาปฐมวัยอย่างเท่าเทียมและทั่วถึงตามลักษณะของผู้เรียนแต่ละกลุ่มและประเภท

3) ผู้เรียน ในเขตพื้นที่พิเศษและเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับอัตลักษณ์ วิถีชีวิตและความต้องการของชุมชน

6.3.2 ด้านคุณภาพการศึกษา

1) ผู้เรียนทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาปฐมวัย

2) ครูผู้สอนมีเพียงพอและสามารถจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร ได้อย่างมีประสิทธิภาพและให้ความสำคัญกับพื้นฐานและศักยภาพของผู้เรียน

3) สถานศึกษาทุกแห่งมีระบบประกันคุณภาพภายในและผ่านการประเมินการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

6.3.3 ด้านประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาตลอดจนองค์กรคณะบุคคลตามกฎหมายมีความพร้อม และมีความเข้มแข็งที่จะ

ปฏิบัติหน้าที่ตามหลักธรรมาภิบาลอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล โดยใช้เครือข่ายความร่วมมือทุกภาคส่วน

6.4 กลยุทธ์สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

6.4.1 ปลูกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทย และวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่นักเรียนทุกคน

6.4.2 เพิ่มอัตราการเข้าเรียนในทุกระดับ ทั้งเด็กทั่วไป ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส ลดอัตราการออกกลางคันและพัฒนารูปแบบการให้บริการการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่เยาวชนที่อยู่นอกระบบการศึกษา

6.4.3 ยกระดับคุณภาพสถานศึกษาสู่มาตรฐานการศึกษาของชาติ พัฒนาผู้เรียนสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและปฐมวัย และการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาอย่างเต็มตามศักยภาพ

6.4.4 เร่งรัดพัฒนาความพร้อมในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้แก่สถานศึกษาและหน่วยงานการศึกษาในสังกัดเพื่อการเรียนรู้และการบริหารจัดการ

6.4.5 สร้างความเข้มแข็งและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารและการจัดการศึกษาเพื่อรองรับการกระจายอำนาจอย่างมีประสิทธิภาพบนหลักธรรมาภิบาลในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา

6.4.6 เร่งพัฒนาการศึกษาและคุณภาพชีวิตนักเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

6.5 เป้าหมายความสำเร็จ และมาตรการ จำแนกตามกลยุทธ์

6.5.1 กลยุทธ์ที่ 1 ปลูกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทย และวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่นักเรียนทุกคน

6.5.1.1 เป้าหมายความสำเร็จ

1) นักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ผ่านการประเมินคุณธรรม มีสำนึกในความเป็นชาติไทย สามารถปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีประชาธิปไตย

2) ลดจำนวนเยาวชนที่มีพฤติกรรมเสี่ยง

3) ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคนมีความรู้ความเข้าใจในนโยบายประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และสามารถจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมได้ตามนโยบาย

4) โรงเรียนทุกแห่งจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทย และวิถีชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ให้ความสำคัญ กับกิจกรรมลดภาวะโลกร้อน โดยมีโรงเรียนผ่านมาตรฐานและสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับ โรงเรียนอื่นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50

5) โรงเรียนทุกแห่งมีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และโรงเรียนที่เปิดสอน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายสามารถพัฒนาระบบได้มาตรฐานไม่ต่ำกว่าร้อยละ 30

6.5.1.2 มาตรการ

1) สํารวจสภาพการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ประเมินความเข้าใจของนักเรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ และเสริมประสิทธิภาพในการพัฒนา หลักสูตรแกนกลาง หลักสูตรสถานศึกษาพัฒนาสื่อและการจัดการเรียนการสอน

2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทุกแห่งมีข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมเด็กติด เกม การตั้งครรภ์ ปัญหาเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน ความรุนแรงในโรงเรียน และการกระทำผิดใน หมู่่่นักเรียน และการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมตามนโยบายในแต่ละสถานศึกษามีระบบการ จัดการความรู้และมีแผนส่งเสริมและติดตามผลการพัฒนาคุณธรรมสู่การปฏิบัติ และเฝ้าระวัง ปัญหาหาเสพติดในโรงเรียน

3) พัฒนาผู้บริหาร และครูให้มีความเข้าใจและมีความพร้อมที่จะจัด กิจกรรมการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรม โดยให้ความสำคัญกับ สถานศึกษาที่มีข้อมูลพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนสูง

4) ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาสื่อ และกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียนที่หลากหลาย โดยเฉพาะการจัดค่าย การแสดง ลูกเสือ คณตรี กีฬา เพื่อเป็นแนวทางใน การปลูกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทยวิถีประชาธิปไตย และหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงในการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งในปีงบประมาณ 2552 จะ ให้ความสำคัญแก่การสร้างเสริมจิตสำนึกในความเป็นชาติไทยเป็นพิเศษ

5) สนับสนุนการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนทุกแห่ง โดยให้ความสำคัญกับโรงเรียนที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย อย่างครบวงจรและประเมินมาตรฐานของระบบเป็นรายโรงเพื่อพัฒนาต่อยอด

6) ส่งเสริมให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาทำงานเป็นเครือข่ายกับสถาบันทางศาสนา ผู้ปกครอง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมคุณธรรม และแก้ปัญหาพฤติกรรมของครูและบุคลากรทางการศึกษา และนักเรียน

6.5.2 กลยุทธ์ที่ 2 เพิ่มอัตราการเข้าเรียนในทุกระดับทั้ง เด็กทั่วไป ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส ลดอัตราการออกกลางคัน และพัฒนารูปแบบการให้บริการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แก่เยาวชนที่อยู่นอกระบบการศึกษา

6.5.2.1 เป้าหมายความสำเร็จ

1) เพิ่มอัตราการเข้าเรียนภาคบังคับโดยรวมไม่ต่ำกว่าร้อยละ 90 โดยไม่มี ตำบลใดที่มีอัตราการเข้าเรียนการศึกษาภาคบังคับต่ำกว่าร้อยละ 80 และลดอัตราการออกกลางคันให้เหลือไม่เกินร้อยละ 0.8 และเพิ่มอัตราการเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรียนต่อมัธยมศึกษาปีที่ 4 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80

2) เพิ่มจำนวนผู้เรียนที่พิการ ผู้ด้อยโอกาสผู้ตกหล่น ผู้ออกกลางคัน และอยู่นอกระบบโรงเรียนให้ได้รับการศึกษาทั้งในพื้นที่ทั่วไปและพื้นที่พิเศษ

3) ร้อยละ 80 ของประชากรวัย 4 – 6 ปีได้รับการศึกษาปฐมวัยอย่างน้อย 1 ปี โดยให้ความสำคัญแก่ผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มเป้าหมายพิเศษ

6.5.2.2 มาตรการ

1) ปรับปรุงระบบข้อมูลและระบบวางแผนเพื่อเพิ่มอัตราการเข้าเรียน อัตราการเรียนต่อ การพัฒนาสถานศึกษา การขยายบริการทางการศึกษา และการจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสมกับสภาพในแต่ละเขตพื้นที่

2) ปรับปรุงและกำกับแนวปฏิบัติเรื่องการรับนักเรียนให้โปร่งใส เป็นธรรม และเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ จัดทำแผนยุทธศาสตร์และสนับสนุนการขยาย จัดตั้งและพัฒนาโรงเรียนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในโอกาสและคุณภาพการศึกษา

3) สนับสนุนปัจจัยพื้นฐานสำหรับนักเรียนที่ด้อยโอกาสและผู้มีความต้องการพิเศษอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

4) แสวงหาแนวทางสนับสนุนโรงเรียนให้สามารถจัดการศึกษาที่มีคุณภาพโดยไม่ต้องเก็บค่าใช้จ่ายเพื่อเสนอขอความสนับสนุนจากรัฐบาล

5) ส่งเสริมการจัดและมีส่วนร่วมจัดในการจัดการศึกษา โดยบุคคล ครอบครัว สถานประกอบการเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

6) ขยายบริการทางการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ทางสติปัญญาและอารมณ์เด็กและเยาวชนที่เจ็บป่วยในโรงพยาบาล ตลอดจนสนับสนุนและประสานการระดมทรัพยากร เพื่อสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการตามสภาพความจำเป็นในการเรียนรู้

7) สนับสนุนการพัฒนาในวัดธรรมการศึกษาศึกษาเพื่อเข้าถึงเด็กและเยาวชนผู้พิการ ผู้มีความต้องการพิเศษผู้ด้อยโอกาส และผู้อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ทุรกันดาร

8) พัฒนาระบบที่จะสนับสนุนปัจจัยสำหรับผู้พิการผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มเป้าหมายพิเศษตามความจำเป็นเพื่อไม่ให้เป็นอุปสรรคต่อการรับการศึกษา 12 ปี

9) ขยายเครือข่ายโรงเรียนแกนนำเรียนร่วมในการศึกษาระดับปฐมวัย ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย

10) ส่งเสริมให้เด็กอายุช่วงปฐมวัยเข้าเรียนทั้งภาครัฐท้องถิ่น และเอกชน

11) สนับสนุนการพัฒนาเด็กปฐมวัย และให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มเป้าหมายพิเศษ

6.5.3 กลยุทธ์ที่ 3 ยกระดับคุณภาพสถานศึกษาสู่มาตรฐานการศึกษาของชาติ พัฒนาผู้เรียน สมรรถนะครูและบุคลากรอย่างเป็นระบบ เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและปฐมวัยและการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนบรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาอย่างเต็มตามศักยภาพ

6.5.3.1 เป้าหมายความสำเร็จ

1) สถานศึกษาร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์การประเมินมาตรฐานตามระบบประกันคุณภาพภายใน และการรับรองมาตรฐานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาในระดับดีขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 80 และไม่มีสถานศึกษาใดอยู่ในระดับปรับปรุง

2) สถานศึกษาทุกแห่งมีอัตราขาดครูไม่เกินร้อยละ 30 และสถานศึกษาที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย มีครูตรงวุฒิ หรือผ่านการประเมินความรู้ความสามารถตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ

3) สถานศึกษานำร่องมีหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาที่ได้มาตรฐานสอดคล้องกับสภาพปัญหาท้องถิ่น และสามารถจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

4) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาทุกแห่งสามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ในกลุ่มสาระวิชาหลักให้สูงขึ้น และลดจำนวนผู้เรียนที่อยู่ในเกณฑ์ปรับปรุง

6.5.3.2 มาตรการ

1) กำกับ ดูแล ช่วยเหลือเพื่อพัฒนาสถานศึกษาที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานและสถานศึกษาขนาดเล็กตามแผนยุทธศาสตร์ โรงเรียนขนาดเล็ก

2) สนับสนุนการพัฒนาสถานศึกษาที่ได้รับรองตามมาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกให้พัฒนาต่อยอดสู่ระดับดีและดีมาก โดยมีโรงเรียนดีใกล้บ้านในทุกอำเภอให้เป็นต้นแบบศูนย์การพัฒนาการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระแก่ครูและนักเรียนในพื้นที่ และมีศูนย์ปฐมนิเทศแบบ สถานศึกษาผู้นำด้านต่างๆเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับสถานศึกษาอื่น

3) ให้ความสำคัญแก่การพัฒนากระบวนการข้อมูลและแผนยุทธศาสตร์เพื่อการบริหารและพัฒนาครูทั้งระบบการแก้ปัญหาการขาดแคลนครู การมีครู ไม่ตรงวุฒิและเร่งพัฒนาสมรรถนะครูทุกกลุ่มสาระอย่างครบวงจร

4) ดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์พัฒนาการเรียนการสอนในวิชาภาษาอังกฤษ และภาษาจีน

5) สนับสนุนโรงเรียนนำร่องการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการขยายผลสู่สถานศึกษาทั่วไป และสถานศึกษาที่จัดการศึกษาพิเศษสำหรับผู้พิการและด้อยโอกาส

6) ปรับปรุงระบบวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ในสถานศึกษา ปรับปรุงระบบเทียบโอนประสบการณ์และพัฒนาระบบประเมินผลสัมฤทธิ์ออนไลน์เพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมถึงส่งเสริมการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

7) ส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้และรูปแบบพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง การส่งเสริมการอ่าน การศึกษาปฐมวัย การให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาพื้นฐานทางอาชีพและ การมีงานทำ

8) ส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ โดยพัฒนาระบบวัดแวว ปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องผู้มีความสามารถพิเศษ และจัดตั้งศูนย์พัฒนาอัจฉริยภาพประจำจังหวัด

9) พัฒนาการเรียนการสอนสำหรับเด็กพิการ และเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ให้ขยายผลได้มากขึ้น

10) ส่งเสริมการพัฒนาเครือข่ายเพื่อส่งเสริมคุณภาพระบบจัดการความรู้ การจัดเวทีวิชาการสำหรับสถานศึกษา ครู และนักเรียน

6.5.4 กลยุทธ์ที่ 4 เร่งรัดพัฒนาความพร้อมในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้แก่สถานศึกษาและหน่วยงานการศึกษาในสังกัด เพื่อการเรียนรู้และการบริหารจัดการ

6.5.4.1 เป้าหมายความสำเร็จ

1) นักเรียนที่จบการศึกษาภาคบังคับทุกคนร้อยละ 80 มีความรู้และมีทักษะการใช้คอมพิวเตอร์พื้นฐานเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ และนักเรียนที่จบมัธยมศึกษาตอนปลายอย่างน้อยร้อยละ 40 สามารถเขียนโปรแกรมและออกแบบเว็บเพจได้

2) ครูร้อยละ 70 มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ

3) สถานศึกษาร้อยละ 90 มีการนำคอมพิวเตอร์มาใช้เพื่อการบริหาร และสถานศึกษาร้อยละ 70 มีการนำคอมพิวเตอร์มาใช้เพื่อการเรียนการสอนในอัตราส่วน 1 เครื่องต่อนักเรียน 40 คน

4) สถานศึกษาร้อยละ 90 มีการเชื่อมต่อระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ความเร็วสูงและสถานศึกษาร้อยละ 90 นำ ICT มาช่วยจัดกระบวนการเรียนรู้

5) สถานศึกษาขนาดเล็ก และสถานศึกษาในพื้นที่ห่างไกล ร้อยละ 50 มีระบบการศึกษาทางไกลเพื่อเสริมคุณภาพการจัดการเรียนการสอน

6) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทุกแห่ง มีศูนย์รวมสื่อเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนให้กับสถานศึกษาได้ทุกกลุ่มสาระ มีระบบและศูนย์เครือข่ายการซ่อมบำรุงคอมพิวเตอร์ในเขตพื้นที่การศึกษาและสำนักงานในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ไปใช้เพื่อการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

6.5.4.2 มาตรการ

1) ปรับปรุงสาระการเรียนรู้คอมพิวเตอร์และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่สอดคล้องการใช้ไอซีทีเป็นเครื่องมือการเรียนรู้และแสวงหาความรู้ในทุกกลุ่มสาระ

2) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีในชุมชนและท้องถิ่น

3) พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนและการบริหารจัดการในสถานศึกษาด้วยวิธีการที่หลากหลาย

4) สนับสนุนคอมพิวเตอร์ให้กับสถานศึกษา และประสานให้มีการสนับสนุนคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนและบริหารจัดการจากภาครัฐ เอกชน และท้องถิ่น

5) ปรับเปลี่ยนระบบสื่อสาร ความเร็วอินเทอร์เน็ตในสถานศึกษาทั่วประเทศเป็น 512 Mbps และสถานศึกษาตามโครงการห้องเรียนวิทยาศาสตร์เป็น 512 Mbps

6) เร่งสนับสนุนเทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ สื่อ และระบบอินเทอร์เน็ตในสถานศึกษาขนาดเล็ก และสถานศึกษาห่างไกลในการนำระบบการศึกษาทางไกลเพื่อเสริมคุณภาพการจัดการเรียนการสอนพัฒนา Web Portal จัดทำ Visual field trip ทีวีเตอร์ออนไลน์ ห้องเรียนทันข่าว e-learning ส่งเสริมศูนย์ไอซีทีของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จัดทำฐานข้อมูลและ Back office และศูนย์เครือข่ายการซ่อมบำรุงคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี

6.5.5 กลยุทธ์ที่ 5 สร้างความเข้มแข็ง และส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของทุกภาคส่วนในการบริหารและการจัดการศึกษา เพื่อรองรับการกระจายอำนาจอย่างมีประสิทธิภาพบนหลัก ธรรมชาติบาลในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา

6.5.5.1 เป้าหมายความสำเร็จ

1) ทุกสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสนับสนุนให้องค์กรคณะบุคคลตามกฎหมายมีความพร้อมและมีบทบาทในการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกัน

2) สถานศึกษาที่ผ่านการอบรมผู้นำการเปลี่ยนแปลงไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ผ่านการประเมินโรงเรียนที่บริหารจัดการแบบ โรงเรียนเป็นฐาน และสามารถเป็นที่เล็งสนับสนุนโรงเรียนอื่นในการพัฒนาคุณภาพ

3) ทุกสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีระบบเครือข่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพ และประสิทธิภาพระหว่างโรงเรียนประเภทต่างๆ ที่มีความเข้มแข็ง สามารถเป็นกลไกในการจัดการความรู้ พัฒนาคุณภาพ ติดตามดูแลแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ

4) ทุกโรงเรียนมีคณะกรรมการนักเรียน และผู้แทนนักเรียนประเภทต่างๆ ซึ่งได้รับการพัฒนาให้มีความพร้อมและมีบทบาทในการนำเสนอความคิดเห็นและร่วมพัฒนาโรงเรียน

5) ร้อยละ 15 ของสถานศึกษามีการสนับสนุนของผู้ปกครอง ชุมชน และสมาคมเพื่อการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมจัด และส่งเสริมการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

6) ทุกหน่วยงานในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญอย่างพอเพียง มีโครงสร้างที่เหมาะสม มีการบริหารจัดการที่ดี มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

6.5.5.2 มาตรการ

1) สร้างความเข้มแข็งให้องค์กรบุคคลในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา โดยองค์กรบุคคลสามารถทำงานเชิงบูรณาการให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างกันและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2) สถานศึกษาประเภทที่หนึ่งประเมินตนเองและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตรวจสอบการประเมินตนเองของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและมาตรฐาน SBM

3) ส่งเสริมสถานศึกษาตามความพร้อมของสถานศึกษาในการบริหารจัดการศึกษา โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยมีสถานศึกษาที่มีความพร้อมเป็นที่เล็งสนับสนุนในการพัฒนาคุณภาพ

4) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาส่งเสริมการทำงานของเครือข่ายสถานศึกษาประเภทที่หนึ่งในภาพรวมจังหวัด

5) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจัดทำ ระบบสารสนเทศรายสถานศึกษาที่เป็นปัจจุบันและนำไปใช้พัฒนาคุณภาพการศึกษา ทั้งข้อมูลครูและบุคลากรทางการศึกษา รายบุคคล ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระวิชาหลักของนักเรียนรายบุคคลและผลการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษาและผลการประเมินคุณภาพภายนอกของ สมศ.

6) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นิเทศ ติดตามช่วยเหลือสถานศึกษา ประเภทที่สองและเครือข่ายสถานศึกษาประเภทที่สอง

7) สนับสนุนกิจกรรมของคณะกรรมการนักเรียน และผู้แทนนักเรียน ประเภทต่างๆ ในการเข้ามีส่วนร่วมการสนับสนุนวิถีประชาธิปไตย นำเพื่อประโยชน์เพื่อสังคม และเสริมสร้างคุณธรรม ความรักชาติ

8) เครือข่ายผู้ปกครอง องค์กรนักเรียนมีส่วนร่วมในการสนับสนุน และส่งเสริมกิจการสถานศึกษาตามขอบข่าย

9) บุคลากรตามโครงสร้างของหน่วยงานมีส่วนร่วมกำหนดเป้าหมาย และกิจกรรมการทำงานในแผนปฏิบัติการประจำปีและสามารถดำเนินงานให้บรรลุตาม เป้าหมายที่ระบุไว้ได้ โดยได้มีการรายงานผลการใช้จ่ายงบประมาณและการดำเนินงานต่อ สาธารณชน

6.5.6 กลยุทธ์ที่ 6 เร่งพัฒนาการศึกษาและคุณภาพชีวิตนักเรียน ครู และ บุคลากรทางการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

6.5.6.1 เป้าหมายความสำเร็จ

1) นักเรียนมีอัตราการเข้าเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและ ปรุณวัยเพิ่มขึ้น

2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีร้อยละของการศึกษาต่อ ระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้น

3) ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาและมีความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน

6.5.6.2 มาตรการ

1) สนับสนุนให้มีการจัดการศึกษาระดับอนุบาล 3 ขวบ ตามความ ต้องการของชุมชน

2) สนับสนุนให้นักเรียนในวัยเรียนได้เข้าเรียนในสถานศึกษาที่สอน สายสามัญจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3) สนับสนุนนักเรียนที่เรียนดี ความประพฤติดีได้เรียนในระดับ มัธยมศึกษาตอนปลายในสถานศึกษามีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ

4) สนับสนุนทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีผลการเรียนดี ประพฤติดี และผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ไม่สงบ

5) เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน โดยสนับสนุนให้สถานศึกษาพัฒนาและใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมและความต้องการของชุมชน

6) เร่งพัฒนาคุณภาพนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาให้มีความพร้อมที่จะเข้าเรียนต่อระดับอุดมศึกษา

7) พัฒนาคุณภาพทางวิชาการแก่ครูผู้สอนในระดับมัธยมศึกษาทุกกลุ่มสาระ

8) เสริมสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา

9) สนับสนุนสวัสดิการและสวัสดิภาพให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาในพื้นที่

7. บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม

7.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1. 2551 : 1-4)

1) ข้อมูลพื้นฐาน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 ตั้งกีดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตั้งอยู่ที่อำเภอเมืองมหาสารคาม มีพื้นที่ครอบคลุม 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองมหาสารคาม อำเภอกันทรวิชัย อำเภอแกลง และอำเภอบรบือ มีเขตพื้นที่ติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอเมืองชัย อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกาฬสินธุ์

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอภูผามาศ จังหวัดมหาสารคาม

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 มีโรงเรียนในสังกัด จำนวน 217 โรงเรียน มีข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 2,728 คน มีนักเรียนทั้งสิ้น 47,690 คน

2) วิสัยทัศน์ พันธกิจ ประเด็นยุทธศาสตร์ กลยุทธ์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ ประเด็นยุทธศาสตร์ไว้ดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1. 2551 : 19-20)

วิสัยทัศน์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 เป็นหน่วยงานหลักในการส่งเสริมสนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพได้มาตรฐานการศึกษา ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ

พันธกิจ

จัด ส่งเสริมสนับสนุน และประสานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพตามมาตรฐาน มีคุณธรรมนำความรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ

เป้าหมาย

1. ด้านโอกาส

1.1 ประชากรในวัยเรียนได้รับ โอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียม ทั่วถึง และได้รับโอกาสในการศึกษาปฐมวัยอย่างน้อย 1 ปี ก่อนเข้าเรียนในระดับการศึกษาภาคบังคับ

1.2 ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาปฐมวัยอย่างเท่าเทียมและทั่วถึงตามลักษณะของผู้เรียนแต่ละกลุ่มและประเภท

2. ด้านคุณภาพการศึกษา

2.1 ผู้เรียนทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาปฐมวัย

2.2 ครูผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร ได้อย่างมีประสิทธิภาพและให้ความสำคัญกับพื้นฐานและศักยภาพของผู้เรียน

2.3 สถานศึกษาทุกแห่งมีระบบประกันคุณภาพภายในและผ่านการประเมินการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

3. ด้านประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 สถานศึกษา ตลอดจนองค์กรคณะบุคคลตามกฎหมายมีความพร้อม และมีความเข้มแข็งที่จะปฏิบัติหน้าที่ตาม

หลักธรรมาภิบาลอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล โดยใช้เครือข่ายความร่วมมือทุกภาคส่วน

กลยุทธ์

กลยุทธ์ที่ 1 ปลูกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทย และวิถีชีวิต ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ักเรียนทุกคน

กลยุทธ์ที่ 2 เพิ่มอัตราการเข้าเรียนในทุกระดับ ทั้งเด็กทั่วไป ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส ลดอัตราการออกกลางคัน และพัฒนารูปแบบการให้บริการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แก่เยาวชนที่อยู่นอกระบบการศึกษา

กลยุทธ์ที่ 3 ยกระดับคุณภาพสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและปฐมวัย พัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาตามมาตรฐานวิชาชีพ เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและปฐมวัย และการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนบรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาอย่างเต็มตามศักยภาพ

กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้แก่สถานศึกษา เพื่อการเรียนรู้และการบริหารจัดการ

กลยุทธ์ที่ 5 สร้างความเข้มแข็งและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารและการจัดการศึกษาเพื่อรองรับการกระจายอำนาจอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาล

กลยุทธ์ที่ 6 ให้ความร่วมมือในการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

3) ผลการติดตามและประเมินผลการบริหารและการจัดการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 มีดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1. 2551 : 4)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินการติดตามและประเมินผลการบริหารและจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม ประจำปีงบประมาณ 2551 โดยใช้ระบบติดตามและประเมินผลโครงการ (Tracking System) ที่เน้นระดับ A1-A2 ระหว่างวันที่ 28 กรกฎาคม - 22 สิงหาคม 2551 และได้สรุปรายงานการดำเนินงานการติดตามและประเมินผลการบริหารและจัดการตามกลยุทธ์สำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ 2551 (ครั้งที่ 1/2551) ของสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาของแต่ละเขต (หนังสือ สพฐ. ที่ ศษ 04003/174 ลงวันที่ 5 พฤศจิกายน 2551)

สรุปรายงานผลการติดตามและประเมินผลการบริหารและจัดการตามกลยุทธ์
ปีงบประมาณ 2551 (ครั้งที่ 1/2551) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1

กลยุทธ์ 1 ระดับค่าเฉลี่ย	3.33	กลุ่มคุณภาพ	ดีเยี่ยม
กลยุทธ์ 2 ระดับค่าเฉลี่ย	3.50	กลุ่มคุณภาพ	ดีเยี่ยม
กลยุทธ์ 3 ระดับค่าเฉลี่ย	2.93	กลุ่มคุณภาพ	ดีมาก
กลยุทธ์ 4 ระดับค่าเฉลี่ย	3.00	กลุ่มคุณภาพ	ดีมาก
กลยุทธ์ 5 ระดับค่าเฉลี่ย	3.00	กลุ่มคุณภาพ	ดีมาก

จุดเด่น/ผลงานที่น่ายกย่อง ชมเชย

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 มีผลการดำเนินงาน
โครงการตามกลยุทธ์จุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน บรรลุเป้าหมาย
และเกิดผลสำเร็จในระดับดีมากมีผลงานที่เป็นจุดเด่นน่ายกย่อง ชมเชย ได้แก่

- 1) มีนวัตกรรมติดตามเด็กคือ “ครูคุ้ม” ตามแนวทางของ “อสม.”
และมีระบบเตือนภัยทางการศึกษา การเตือนภัยพฤติกรรมเสี่ยงทำร่วมกันทั้งจังหวัด มีศูนย์
ข้อมูลวัยใส เพื่อนใจวัยรุ่นมีการจัดอบรมนักเรียนแกนนำทุกปี มีกรอบในการดำเนินงานดูแล
วินัยเชิงบวกของนักเรียนเพื่อให้เป็นองค์กรนักเรียนเข้มแข็ง
- 2) ส่งเสริม สนับสนุนความพอเพียง ใช้ระบบการพัฒนาคุณภาพการ
บริหารจัดการภาครัฐ (Management Quality Award : PMQA) นำสู่การปฏิบัติ ให้เกิดความ
รับผิดชอบร่วมกัน น้อมนำสู่การปฏิบัติ ให้รู้จักการพอประมาณ ความพอดีในการดำรงชีวิต
- 3) สร้างเสริมการทำงานเป็นทีมเกิดสัมพันธภาพอันดีในการปฏิบัติงาน
มีการบริหารจัดการแบบเครือข่ายสร้างบุคลากรจิตอาสา เต็มใจบริการ มีการบริการแบบจุด
บริการร่วม (One-Stop Service Center)
- 4) การสร้างเครือข่ายการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ โดยเป็นแกนนำ
ร่วมกับสถานศึกษา และมีคณะกรรมการแกนนำระดับศูนย์ร่วมกับสถานศึกษา
- 5) บุคลากรในสำนักงานมีความพร้อมในการปฏิบัติงานด้วยความ
ทุ่มเท เสียสละ และมีวิสัยทัศน์ร่วม
- 6) การบริหารเชิงรุก เข้าถึงสถานศึกษามีฐานข้อมูล ค้นหาสิ่งที่ทำให้
การสนับสนุนการดำเนินงาน ช่วยเหลือสถานศึกษาที่ยังอ่อนแอ

7) ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การค้นหาแหล่งเรียนรู้สำหรับรองรับความสนใจของนักเรียน ข้อเสนอแนะ/สิ่งทีควรพัฒนา ปรับปรุง

ควรส่งเสริม สนับสนุน พัฒนางานวิจัย/นวัตกรรมทางการเรียนการสอน เพื่อการพัฒนาครูต้นแบบ/ครูมืออาชีพ สำหรับเป็นเครือข่ายในการเพิ่มประสิทธิภาพของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4) สภาพการดำเนินงานด้านการคิดวิเคราะห์

ผลการดำเนินงานด้านคิดวิเคราะห์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ที่มีผลการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา คือ มีโรงเรียนเข้ารับการประเมิน 116 แห่ง ปรากฏว่า ผลการประเมินคุณภาพระดับปฐมวัย มีโรงเรียนที่มีคุณภาพดีมาก จำนวน 40 แห่ง (ร้อยละ 34.48) อยู่ในระดับดีจำนวน 73 แห่ง (ร้อยละ 62.93) อยู่ในระดับพอใช้จำนวน 3 แห่ง (ร้อยละ 2.59) (สำนักทดสอบทางการศึกษา. 2552 ก : 14) และผลการประเมินคุณภาพระดับประถมศึกษา-มัธยมศึกษาจำนวน 134 แห่ง พบว่า อยู่ในระดับพอใช้ 3 แห่ง (ร้อยละ 2.24) อยู่ในระดับดี 98 แห่ง (ร้อยละ 73.13) อยู่ในระดับดีมาก 33 แห่ง (ร้อยละ 24.63) จากปัญหาดังกล่าว เมื่อพิจารณาผลการประเมินมาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ พบว่า อยู่ในระดับพอใช้ถึงดีมาก (สำนักทดสอบทางการศึกษา. 2552 ข : 19)

7.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2. 2551 : 1-4)

1) ข้อมูลพื้นฐาน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 2 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตั้งอยู่ที่อำเภอวาปีปทุมจังหวัดมหาสารคาม มีพื้นที่ครอบคลุม 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอวาปีปทุม อำเภอนาคู อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย อำเภอนาเชือก และอำเภอยางสีสุราช มีเขตพื้นที่ติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอเมือง อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอบุณยฤทธิ์ จังหวัดสุรินทร์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอภูธรจังหวัดมหาสารคาม
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 มีโรงเรียนในสังกัด จำนวน
235 โรงเรียน ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 2,644 คน มีนักเรียนทั้งสิ้น 48,711
คน

2) วิสัยทัศน์ พันธกิจ ประเด็นยุทธศาสตร์ กลยุทธ์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ พันธ
กิจ ประเด็นยุทธศาสตร์ไว้ดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2.2551 : 1-2)

วิสัยทัศน์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 เป็นองค์กรนำในการ
จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ประชากรวัยเรียนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงเสมอ
ภาค มีคุณภาพและมาตรฐาน โดยยึดคุณธรรม นำความรู้ ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงและกระจาย
อำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา

พันธกิจ

จัด ประสาน ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่
ประชากรวัยเรียนอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยยึดคุณธรรม นำ
ความรู้ ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงและกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา

เป้าประสงค์

1. ยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยในกลุ่มสาระการเรียนรู้
ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ รายช่วง
ชั้นให้ได้คุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. นักเรียนเป็นคนดี มีความเก่ง และมีความสุข
3. เติบโตพร้อมและพัฒนารุ่งเรือง
4. ประชากรวัยเรียนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี อย่างทั่วถึง และ
เสมอภาคเท่าเทียมกัน
5. การบริหารและจัดการศึกษาของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มหาสารคาม เขต 2 และสถานศึกษาในสังกัดมีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการศึกษา
6. การบริหารและจัดการศึกษาได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
รวมทั้งจากสถาบันการศึกษาและหน่วยงานอื่น

7. ปฏิบัติการศึกษาโดยปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน ชีตคุณธรรมนำความรู้ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสามานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย

กลยุทธ์

กลยุทธ์ที่ 1 คุณธรรม นำความรู้ น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ

กลยุทธ์ที่ 2 ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชากรวัยเรียนอย่างกว้างขวาง และทั่วถึง

กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ

กลยุทธ์ที่ 4 กระจายอำนาจและส่งเสริมความเข้มแข็งให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา

กลยุทธ์ที่ 5 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน ภาคเอกชน และท้องถิ่นในการจัดการศึกษา

3) สภาพการดำเนินงานด้านการคิดวิเคราะห์

ผลการดำเนินงานด้านคิดวิเคราะห์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มหาสารคาม เขต 2 ที่มีผลการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา คือ มีโรงเรียนเข้ารับการประเมิน 185 แห่ง ปรากฏว่ามีโรงเรียนที่มีคุณภาพดีมาก จำนวน 16 แห่ง (ร้อยละ 8.56) อยู่ในระดับดีจำนวน 92 แห่ง (ร้อยละ 49.73) อยู่ในระดับพอใช้ จำนวน 77 แห่ง (ร้อยละ 41.62) ที่เหลืออยู่ในระดับพอใช้และปรับปรุง 73 (ร้อยละ 44) จากปัญหาดังกล่าว เมื่อพิจารณาผลการประเมินมาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ พบว่า ระดับปฐมวัยมีผลการประเมินเฉลี่ยทั้งเขตพื้นที่เท่ากับ 2.97 (ระดับดี) (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2552 ก : 14) (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2552 ข : 19) ส่วนระดับประถมศึกษา-มัธยมศึกษา มีผลการประเมินเฉลี่ยทั้งเขตพื้นที่เท่ากับ 2.82 (ระดับดี) (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2552 ข : 19)

7.3 สำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามหาสารคาม เขต 3 (สำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามหาสารคาม เขต 3, 2551 : 1-6)

1) ข้อมูลพื้นฐาน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 ตั้งอยู่ เลขที่ 354 หมู่ที่ 1 ถนนศรีโกสุม ตำบลหัวขวาง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม มีพื้นที่ทั้งสิ้น 827.87 ตารางกิโลเมตรจัดตั้งขึ้นตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ ลงวันที่ 18 มกราคม 2551 โดยมีผลตั้งแต่วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2551 มีอำเภอในเขตบริการ 4 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอโกสุมพิสัย อำเภอเชียงยืน อำเภอกุฉินารายณ์ และ อำเภอชื่นชม มีโรงเรียนในเขตพื้นที่ จำนวน 167 โรงเรียน จำแนกเป็นสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 158 โรงเรียน และโรงเรียนสังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 9 โรงเรียน มีบุคลากรภายในสำนักงานเขตพื้นที่ จำนวน 55 คน จำนวนข้าราชการครู 2,027 คน จำนวนนักเรียน 35,068 คน จัดการศึกษา 4 ระดับ ประกอบด้วย ระดับปฐมวัย ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ดำเนินการจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีอำเภอในเขตบริการ 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอโกสุมพิสัย อำเภอกุฉินารายณ์ อำเภอเชียงยืน และอำเภอชื่นชม มีเขตพื้นที่ติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับเชียงยืน และอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอกันทรวิชัย และอำเภอเมืองมหาสารคาม
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอบรบือ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดมหาสารคาม
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอบ้านแฮด และอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

2) วิสัยทัศน์ พันธกิจ ประเด็นยุทธศาสตร์ กลยุทธ์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ ประเด็นยุทธศาสตร์ไว้ดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3. 2551 : 7-10)

วิสัยทัศน์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 เป็นหน่วยงานหลักในการส่งเสริมสนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพได้มาตรฐานการศึกษา ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พันธกิจ

ส่งเสริม สนับสนุน และประสานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ มีคุณธรรมนำความรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และได้มาตรฐานการศึกษา

เป้าหมาย

1. ด้านโอกาส

1.1 ประชากรในวัยเรียนได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียมทั่วถึง และได้รับโอกาสในการศึกษาปฐมวัยอย่างน้อย 1 ปี ก่อนเข้าเรียนในระดับการศึกษาภาคบังคับ

1.2 ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาปฐมวัยอย่างเท่าเทียมและทั่วถึงตามลักษณะของผู้เรียนแต่ละกลุ่มและประเภท

2. ด้านคุณภาพการศึกษา

2.1 ผู้เรียนทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาปฐมวัย

2.2 ครูผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพและให้ความสำคัญกับพื้นฐานและศักยภาพของผู้เรียน

2.3 สถานศึกษาทุกแห่งมีระบบประกันคุณภาพภายในและผ่านการประเมินการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

3. ด้านประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 สถานศึกษา ตลอดจนองค์กรและบุคคลตามกฎหมายมีความพร้อม และมีความเข้มแข็งที่จะปฏิบัติหน้าที่ตามหลักธรรมาภิบาลอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล โดยใช้เครือข่ายความร่วมมือทุกภาคส่วน

กลยุทธ์

กลยุทธ์ที่ 1 ปลูกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทย และวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่นักเรียนทุกคน

กลยุทธ์ที่ 2 เพิ่มอัตราการเข้าเรียนในทุกระดับ ทั้งเด็กทั่วไป ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส ลดอัตราการออกกลางคัน และพัฒนารูปแบบการให้บริการการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่เยาวชนที่อยู่นอกระบบการศึกษา

กลยุทธ์ที่ 3 ยกกระดับคุณภาพสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและปฐมวัย พัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาตามมาตรฐานวิชาชีพ เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและปฐมวัย และการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนบรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาอย่างเต็มตามศักยภาพ

กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้แก่สถานศึกษา เพื่อการเรียนรู้และการบริหารจัดการ

กลยุทธ์ที่ 5 สร้างความเข้มแข็งและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารและการจัดการศึกษาเพื่อรองรับการกระจายอำนาจอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาล

กลยุทธ์ที่ 6 ให้ความร่วมมือในการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

3) สภาพการดำเนินงานด้านการคิดวิเคราะห์

ผลการดำเนินงานด้านคิดวิเคราะห์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มหาสารคาม เขต 3 ที่มีผลการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา คือ มีโรงเรียนเข้ารับการประเมิน 114 แห่ง ปรากฏว่ามีโรงเรียนที่มีคุณภาพดี จำนวน 41 แห่ง (ร้อยละ 36) ที่เหลืออยู่ในระดับพอใช้และปรับปรุง 73 (ร้อยละ 44) จากปัญหาดังกล่าว เมื่อพิจารณาผลการประเมินมาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ พบว่า มีผลการประเมินอยู่ในระดับปรับปรุง ถึง ระดับดี โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับพอใช้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2550 : 6)

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

8.1 งานวิจัยภายในประเทศ

8.1.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้านการคิดวิเคราะห์

กฤษฎา แก้วสิงห์ (2551 : 169-170) ได้ศึกษาความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีการวัดและประเมินควบคู่กับการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 4 พบว่า 1) ผลการศึกษาความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ จากการประเมินในระหว่างการทดลองโดยใช้แบบบันทึกการถามตอบทักษะการคิดวิเคราะห์ แบบบันทึกการตรวจผลงาน เพิ่มสะสมงานแบบทดสอบข้อเขียนวัดความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้การวัดและประเมินความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ควบคู่กับการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์มีความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์สูงขึ้น 2) ผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างก่อนและหลังการใช้ การวัดและประเมินความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ควบคู่กับการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์ พบว่า นักเรียนมีความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 3) ผลการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างก่อนและหลังการใช้การวัดและประเมินความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ควบคู่กับการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์ พบว่า นักเรียนมีผลการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 4) ผลการเปรียบเทียบเจตคติต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างก่อนและหลังการใช้การวัดและประเมินความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ควบคู่กับการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์ พบว่า นักเรียนมีเจตคติต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จิตติกาญจน์ สุภิสงห์ (2551 : 169-170) ได้ศึกษาการบริหารจัดการที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ ในโรงเรียนมัธยมวัดคูลีตารามสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 3 พบว่า 1) โรงเรียนมัธยมวัดคูลีตาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 3 มีระดับการปฏิบัติการบริหารจัดการที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ ในโรงเรียน ใน 6 ด้าน คือ การกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์พัฒนาการคิด การจัดทำหลักสูตร สถานศึกษา การพัฒนาบุคลากร การจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม การสนับสนุนทรัพยากร และการนิเทศ กำกับติดตาม ประเมินผล โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัย มีดังนี้ 2) ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความคิดเห็นว่าการปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินการบริหารจัดการที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนมัธยมวัดคูลีตาราม โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล การจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม และด้านการพัฒนาบุคลากร ตามลำดับ 3) ผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นว่าการปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ ในโรงเรียนมัธยมวัดคูลีตาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทม.เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับ จากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านการนิเทศ กำกับติดตามและประเมินผล ด้านการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม และด้านการสนับสนุนทรัพยากรตามลำดับ 4) ครูมีความคิดเห็นว่าการปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินการบริหารจัดการที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนมัธยมวัดคูลีตาราม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล ด้านการจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม และ

ด้านการพัฒนาบุคลากร ตามลำดับ

กมลวรรณ จิตจักร (2549 : 91) ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านนาไค่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มุกดาหาร ผลการศึกษา พบว่า 1) แบบฝึกการคิดวิเคราะห์ ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 80.22/79.23 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 75/75 2) ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน หลังฝึกสูงกว่าก่อนเรียนฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 3) นักเรียนได้กล่าวถึง ประโยชน์ที่ได้จากการทำแบบฝึกการคิดวิเคราะห์โดยสรุป คือ นักเรียนสามารถวิเคราะห์ ข้อเท็จจริง และข้อคิดเห็น ได้ทักษะการทำงานกลุ่ม และรู้วิธีสืบค้นข้อมูลด้วยอินเตอร์เน็ต

ณาดยา อุทัยรัตน์ (2549 : 76-77) ศึกษาพัฒนาการความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่มีระดับการรับรู้ความสามารถของตนเองด้านการเรียนต่าง กันในโรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนที่เรียนในระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 ปีที่ 5 และปีที่ 6 มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ในระดับปานกลาง และความสามารถในการคิดวิเคราะห์จะสูงขึ้น เมื่อเรียนในระดับชั้นที่สูงขึ้น เช่นเดียวกับ นักเรียนที่มีระดับการรับรู้ความสามารถของตนเองด้านการเรียนทั้งระดับปานกลางและ ระดับสูงจะมีพัฒนาการความสามารถในการคิดวิเคราะห์เพิ่มสูงขึ้นตามลำดับชั้นที่สูงขึ้นด้วย

อุษณีย์ เตรียมเชิดดวงศ์ (2549 : 47-44) ได้ศึกษาผลการฝึกคิดเชิงวิเคราะห์ที่มี ต่อความสามารถในการจำแนกประเภทของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ทั้งกลุ่มที่ได้รับการฝึกคิดเชิงวิเคราะห์ และไม่ได้รับการฝึกคิด เชิงวิเคราะห์ มีความสามารถในการจำแนกประเภทเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แต่กลุ่มที่ได้รับการฝึกคิดเชิงวิเคราะห์มีความสามารถในการจำแนกประเภทเพิ่มขึ้น มากกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึกคิดเชิงวิเคราะห์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ปริญานูช สถาวรรมณี (2548 : 152-155) ได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมใน หลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้ 10 กิจกรรมในลักษณะการเข้าค่ายพักแรม พบว่า ทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการจำแนก ด้านการจัดหมวดหมู่ ด้านการสรุป ด้านการประยุกต์ และด้านการ คาดการณ์ หลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.01 นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและปานกลาง มีค่าเฉลี่ยคะแนนการคิดเชิง วิเคราะห์ สูงกว่านักเรียนที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05 ในด้านการจัดหมวดหมู่ด้านการสรุปและรวมทั้ง 5 ด้าน

บุญเชิด ชุมพล (2547 : 48) ได้ศึกษาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนอานวยวิทย์ พบว่า การจัดกิจกรรมหรือกำหนดสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดวิเคราะห์ สามารถค้นหาเหตุผลด้วยตนเองและคิดเป็นกลุ่มได้นั้น เป็นการฝึกให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถการคิดวิเคราะห์ เพื่อแก้ปัญหาที่อาจจะต้องเผชิญในอนาคตได้อย่างสมเหตุสมผลซึ่งในปัจจุบันนี้ผู้เรียนที่อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยเฉพาะในช่วงชั้นที่ 3 เป็นระดับชั้นที่มีความสำคัญอย่างมาก ที่จำเป็นจะต้องเน้นและฝึกฝนให้ผู้เรียนนั้นมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ให้มาก เพราะนักเรียนในระดับนี้จะมีพัฒนาการทางสมองที่กำลังจะก้าวหน้าเป็นผู้ใหญ่ ที่ดี ที่มีความรู้ความสามารถ สามารถวิเคราะห์แยกแยะความสำคัญของสิ่งต่างๆ ได้ดีและเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพต่อไป

จงรักษ์ ตั้งละมัย (2545 : 49-50) ได้ศึกษาผลการฝึกความคิดเอกนัยในเนื้อหาต่างกัน ที่มีต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกความคิดเอกนัยมีเนื้อหารูปภาพกับภาษา มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนนักเรียนที่ได้รับการฝึกความคิดเอกนัยที่มีเนื้อหาเป็นสัญลักษณ์กับรูปภาพ และเนื้อหาสัญลักษณ์กับภาษา มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นักเรียนที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกับนักเรียนที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลาง และนักเรียนที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกับนักเรียนที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำและนักเรียนที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางกับนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกคู่ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการฝึกความคิดเอกนัยในเนื้อหาต่างกับระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มีผลต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

มาลินี ศิริจารี (2545 : 112) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์และความสามารถทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยบทเรียนไฮเปอร์เท็กซ์และบทเรียนสื่อประสมในวิชาโครงงานวิทยาศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่า 1) ความสามารถด้านการวิเคราะห์ ของนักเรียนที่เรียนด้วยบทเรียนไฮเปอร์และบทเรียนสื่อประสมในวิชาโครงงานวิทยาศาสตร์ ก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2) ความสามารถทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของนักเรียนที่เรียนด้วยบทเรียนไฮเปอร์เท็กซ์และบทเรียนสื่อประสมในวิชา

โครงการวิทยาศาสตร์ ก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ภัทรภรณ์ พิทักษ์ธรรม (2543 : 106) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และเจตคติต่อวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้โดยใช้กิจกรรมการสร้างแผนภูมิโน้ตทัศน์กับการสอนตามคู่มือครู ผลการศึกษา พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์วิชาสังคมศึกษาของนักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้โดยใช้กิจกรรมการสร้างแผนภูมิโน้ตทัศน์กับนักเรียนที่เรียน โดยการสอนตามคู่มือครูแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

มนมนัส สุดสิ้น (2543 : 78-79) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางวิทยาศาสตร์และความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ประกอบการเขียนแผนผังมโนคติ ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ประกอบการเขียนผังมโนคติกับการสอนตามคู่มือครู มีผลสัมฤทธิ์ทางวิทยาศาสตร์ด้านความรู้ ความจำ ด้านความเข้าใจ ด้านการนำไปใช้ ผลสัมฤทธิ์ทางวิทยาศาสตร์ด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และความสามารถในการคิดวิเคราะห์ วิเคราะห์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

8.1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเครื่องมือด้านการคิดวิเคราะห์

รัศมี ประทุมมา (2550 : 82) ได้พัฒนาแบบฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการศึกษา พบว่า 1) แบบฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 91.85/86.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 2) ผลสัมฤทธิ์ในการคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

วุฒิไกร เทียงดี (2549 : 99-101) ได้ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้วยการวิเคราะห์พหุระดับ ผลการศึกษา พบว่า 1) ตัวแปรระดับนักเรียนที่ส่งผลต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ได้แก่ ชาวบ้าน เจตคติต่อการเรียน และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ได้ร้อยละ 28.70 2) ตัวแปรระดับห้องเรียนที่มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ได้แก่ บรรยากาศใน

ห้องเรียน สามารถอธิบายความแปรปรวนของค่าเฉลี่ยความสามารถในการคิดวิเคราะห์ได้ร้อยละ 48.40 3) ตัวแปรระดับห้องเรียนที่สัมพันธ์กับสัมประสิทธิ์ถดถอย ของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ได้แก่ พฤติกรรมส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในชั้นเรียน ซึ่งสามารถอธิบายความแปรปรวนของค่าเฉลี่ยแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ได้ร้อยละ 1.06

สมภาร ท้าวบุตร (2547 : 74-75) ได้ศึกษาการสร้างแบบประเมินในการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนสื่อความตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ผลการศึกษาพบว่า 1) แบบประเมินความสามารถในการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนสื่อความ ฉบับที่ 1 ประเมินความสามารถด้านการอ่าน จำนวน 12 ข้อ มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 8.81 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.47 มีค่าอำนาจจำแนก (B) ระหว่าง 0.28-0.74 มีค่าความเที่ยงตรงตามโครงสร้างเท่ากับ 0.82 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.73 และมีคะแนนเกณฑ์เท่ากับร้อยละ 50 2) แบบประเมินความสามารถในการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนสื่อความ ฉบับที่ 2 ประเมินความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ จำนวน 12 ข้อ มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 7.41 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.44 มีค่าอำนาจจำแนก (B) ระหว่าง 0.29-0.70 มีค่าความเที่ยงตรงตามโครงสร้างเท่ากับ 0.76 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.84 และมีคะแนนเกณฑ์เท่ากับร้อยละ 50 3) แบบประเมินความสามารถในการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนสื่อความ ฉบับที่ 3 ประเมินความสามารถด้านการเขียนสื่อความ จำนวน 12 ข้อ มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 8.23 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.03 มีค่าอำนาจจำแนก (B) ระหว่าง 0.35-0.65 มีค่าความเที่ยงตรงตามโครงสร้างเท่ากับ 0.73 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.81 และมีคะแนนเกณฑ์เท่ากับร้อยละ 50

8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Lumpkin (1991 : 3694 - A) ได้ศึกษาผลการสอนทักษะการคิดวิเคราะห์ที่มีต่อความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนทางการเรียน ของนักเรียนเกรด 5 และ 6 ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนเกรด 5 และ เกรด 6 มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ไม่แตกต่างกัน และนักเรียนเกรด 5 ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความคงทนทางการเรียนไม่แตกต่างกัน ส่วนนักเรียนเกรด 6 ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมมีความคงทนทางการเรียนแตกต่างกัน โดยกลุ่มทดลองมีความคงทนทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุม

Rosman (1966 : 2126 -B) ได้ศึกษาการคิดแบบวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 คิดแบบวิเคราะห์มากกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และยังพบอีกว่า การคิดแบบวิเคราะห์ มีความสัมพันธ์ ในทางลบกับแบบทดสอบวัดสติปัญญาของเวชลอร์ (Wechsler Intelligence Scale for Children) ในฉบับเดิม ภาพให้ สมบูรณ์ (Picture Completion) การจัดเรียงรูป (Picture Arrangement) แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับแบบทดสอบที่เกี่ยวกับด้านภาษา (Verbal test) นอกจากนั้นการคิดแบบวิเคราะห์ยังมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นตามอายุ และมีความสัมพันธ์กับความพร้อมการเรียนรู้และแรงจูงใจอีกด้วย

Nelson (1986 : Abstract) ได้ ทำการศึกษาโดยใช้ ครู 2 คนที่ ใช้วิธีสอน 2 แบบ กับนักเรียนเกรดหก 2 ห้องเรียน ห้องหนึ่งสอนโดยวิธีกระตุ้นให้คิด ส่วนอีกห้องหนึ่งสอนโดยวิธีไม่กระตุ้นให้ คิด โดยสอนสัปดาห์ละ 3 วัน รวม 36 คาบเรียน จากนั้นทั้งสองชั้นได้รับการสอนโดยไม่กระตุ้นให้คิด ครูใช้คำถามระดับต่ำ เช่น คำถามความรู้ความจำ ส่วนห้องที่สอนโดยวิธีกระตุ้นให้คิด ครูจะใช้คำถามระดับสูง เช่น คำถามเกี่ยวกับการสรุป อ้างอิง และการพิสูจน์ หลังจากนั้นจึงทำการวัด 1) ทักษะด้านความรู้ ของนักเรียน โดยใช้การวัดทักษะการเสาะแสวงหาความรู้ ของนักเรียนซึ่งมีการสังเกต การสรุป อ้างอิง พิสูจน์ และการจำแนก 2) ความรู้เกี่ยวกับหลักการทางวิทยาศาสตร์ ผลพบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบไม่กระตุ้นให้คิด มีความรู้เกี่ยวกับหลักการทางวิทยาศาสตร์ สูงกว่าพวกที่ สอนแบบกระตุ้นความคิด ส่วนนักเรียนที่สอน โดยวิธี กระตุ้นให้คิดมีการเพิ่มปริมาณและคุณภาพด้านการสังเกต และการสรุปอ้างอิงดีกว่าพวกที่สอนโดยวิธีไม่กระตุ้นให้คิด

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานพัฒนานักเรียนด้านการคิดวิเคราะห์ พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเปรียบเทียบสื่อการเรียนการสอน นวัตกรรม วิธีการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านการคิดวิเคราะห์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการดำเนินงานพัฒนานักเรียนด้านการคิดวิเคราะห์ของโรงเรียนในจังหวัดมหาสารคาม เพื่อให้ทราบระดับการดำเนินงาน สภาพปัญหา แนวทางการแก้ปัญหาและข้อเสนอแนะการดำเนินงานด้านการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำข้อเสนอที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผน ปรับปรุง พัฒนาด้านการคิดวิเคราะห์ให้กับนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ บรรลุมาตรฐานการศึกษาต่อไป